

Şimdi gerçekler konuşuyor

TÜRKEŞİN İHTİLÂLDEKİ ROLÜ NE İDİ?

GRİP ve NEZLE

başlangıcında...

OPON

F A Y D A L I D I R

Fasl — 486 — 53

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt : XXIII, Sayı : 399

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No: 16
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare:
Rüzgârlı Sokak No: 16
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 91 96

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve *Müessese Müdürü*
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür.:
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe:
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları:
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlân işleri :
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi

FİYATI: 1 LİRA

Basıldığı tarih : 18-2-1962

Kapak Resmimiz

Alpaslan Türkeş

Gurbette Övünen Adam

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

27 Mayıs günü gençler ve subaylar kolkola
Unutulmayan Hatıralar

Şimdiye kadar pek çok kimse, "İhtilâl hakkında, AKİS niçin susuyor?" diye bize sormuştur. Bilhassa, eski D. P. devrinin savunucusu yayın organlarında bir ifşaat sağanağı başladıktan sonra, bu tarz sualleri artmıştır. Merak, biraz da, AKİlS'in o hâdisenin içyüzüne tamamile vakıf olduğuna inancın neticesidir.

Gerçekten, İhtilâlden sonra AKİS, elindeki geniş imkânlarla hâdisenin bir çok tarafını aydınlatmış, vesikaları, şahitleri bulmuş, zaman ve mekân tâyini suretiyle bunları değerlendirmiş, fakat her şeyi "günü geldiğinde kullanmak üzere" saklamıştır. Bizim inancımız şudur ki, bir ihtilâli yapanlar onun hakkında konuşma vaktinin geldiği görüşünü benimsemedikçe dışardan gazel okumanın ne faydası, ne manası vardır. Herney, bizim ihtilâlimizi tertipleyenlerin -M.B.K. üyesi olanlar ve Komiteye girmeyenler- henüz açıklamalarda bulunma zamanının gelmediğine inandıklarını gösteriyor. Bir tek istisnasıyla: Alpaslan Türkeş! Türkeş, şu anda sahip bulunduğu memur statüsünü dahi unutarak ve sadece, ideal arkadaşı olduğu kimselerin gazetesine sürüm sağlamak, kendin içki de gerekli siyasi yatırımı yapmak maksadıyla konuşmaya başlamıştır.

İyi ama, Türkeşin, bugün konuştuğu ve kendine göre manalandırdığı İhtilâldeki gerçek rolü nedir? Türkeş hâdiselere ne dereceye kadar tesir etmiştir? Türkeşin rolünü iki kısma ayırmak lâzımdır: İhtilâldeki rolü ve İhtilâl sonrasındaki rolü. AKİS bu hafta, bunların birincisi üzerindeki perdeyi aralamaktadır. Ortaya çıkan manzara, hiç şüphesiz hayret uyandıracak ve Ur takım efsaneleri yıkacaktır. TARİH başlığı altında bulacağınız "İhtilal" yazısının her satırının vesikaları ve şahitleri mevcuttur, verilen bilgiler çeşitli süzgeçlerden geçirilerek sağlanmıştır. Üstelik isimler de yok A.B., yok C. D., yok E;F. diye şifreli tarzda -çoğu uydurma, verilmemektedir.

Türkeş, ancak İhtilâlden sonra ismini duyurmuştur. Kendisinin ihtilâldeki rolünü ve payını. İhtilâlin hazırlanış hikâyesinde bu hafta okuyacak olanlar önümüzdeki sayıda, grene TARİH başlığı altında 27 Mayıs ile 13 Kasım arasında "Kudretli Albay"ın maceralarını, plânlarını, gayret ve gayelerini öğrenmek fırsatını bulacaklardır. Bunu, gerektiği takdirde, "13 Kasım Operasyonu"nun tam tafsilâtı ve manası takip edecektir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt ;XXIII, Sayı : 399

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

19 ŞUBAT 1962

T A R İ H

ihtilâl

Hamamda şarkı

(Kapaktaki hatıratçı)

Yıl, 1956 idi. Tam altı sene olmuştu ki, milletin sadece meşru ve serbest oyu ile delil, aynı zamanda gönlündeki bütün iyi niyetleriyle iş başına getirdiği D. P. iktidardaydı. Ancak, iki yıldan beri iktidar partisinin, daha doğrusu onun kudretli başlarının tutumunda belirli bir değişiklik göze çarpıyordu. Hissediliyordu ki 1954 seçimleri, bu D. P. ekibi başta kaldığı takdirde memleketin son meşm ve serbest seçimleri olacaktır. Nitekim, 1954 seçimlerini kazandıktan sonra iktidar tarafından, büyük Meclis âlet edilerek bir takım tasarruflara girişilmiş, demokrasi yolundan açık inhiraflar olmuştu. O tasarrufları takip eden tatbikat ise, 1956'da vatanın bütün aklıbaşında evlatlarını ürkütüyor, herkesin dudağına bir tek sual getiriyordu: "Nereye gidiyoruz?" Sualin cevabını ise her gün Basın, Muhalefet ve hepsinden mühimi olaylar veriyordu: Diktatörlüğe! Zira Adnan Menderes mütemadiyen D. P. içinde kuvvet kazanıyor, D. P. Grubu mânasını kaybediyor, Genel Başkanın nazarında birer odundan farksız milletvekilleri otomat gibi oy kullanıyor ve Celal Bayarın da Adnan Menderese

Alpaslan Türkeş
Deve mi, kuş mu?

iltihakıyla rejimin bütün emniyet subapları tıkanıyordu. Bu sırada zulüm başlamış, memleketin ekonomisi partizan endişelere âlet edilmiş, mahallelerde D. P. etiketli milyonerler türemiş, enflâsyon başını alıp gitmiş ve huzursuzluğun belirtileri kendini hissettirmişti. Bütün aydın kafalar memleketin hali üzerine eğiliyor, sâdece iktidarın başlarıdır ki birer Hint mihracesi hayatı içinde, gamsız ve fütursuz, çalımlı hayatlarına devam ediyorlardı. İtiraz sesi yükseltenlerin, ikaz görevlerini yerine getirenlerin icaplarına bakılma ameliyesi devrin tabiriyle "şamar oğlanı" durumunda Adalet Bakanları ve onların emrinde icra-i faaliyet eden belirli hâkimler, belirli Temyiz üyeleri marifetiyle işliyordu.

Evet, yıl 1956 idi ve Türkiyenin bir maceraya sürüklendiğinin bütün belirtileri ortadaydı. O sene, Ankarada dört subay bir araya geldiler ve Türkiyeyi memleket meselelerini konuşmak"tan başka şeylerin kurtaracağı lüzumunu kabul ettiler. Bayar -Menderes ikilisinin karşısına, hareket kabiliyeti olan başka bir alternatif çıkarmak şarttı. Memleketin her tarafında aydınlar, bir fikri hareket içindeydiler. Şimdi, busu organize etmek gerekiyordu. Dört kurmay subay, buna karar verdiler.

Ordunun durumu

Ankarada bu suretle bir Komitenin tokumu atılırken, Türk Silâhlı Kuvvetleri bütünü itibariyle Cumhuriyetin istikbali üzerinde şüphe içinde bulunuyor ve her aydın gibi subaylar, kendi aralarında kurtuluş çaresi arıyorlardı.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, kendisini başka ordulardan ayıran bir ta-

Türkeşin ihtilâlle ilgili ifşaatının çıktığı Yeni İstanbuldaki ilân
"Beg"ler elele kolkola

kim hususiyetleri vardır. Evvelâ, Türk Silâhlı Kuvvetleri mili bir ordudur. Bu yüzden umumî temayülü itibariyle milletin gerçek hislerini temsil etmektedir. Türkiyede zaman zaman iktidarlar, subayları memnun etmek, onları tatmin etmek suretiyle kendilerine organize destek aramışlardır: Böyle bir gayret Menderes tarafından gösterilmiştir, böyle bir gayret Simdi 14'ler diye bilinen grupça denenmiştir. Menderes, işin kötüye gittiğini anladığında subay evleri politikasına girişmiştir, 14'ler Türk Silâhlı Kuvvetlerini kendi taraflarında tutmak için bir belirli rütbenin üstündeki subaylar otomobil vermek suretiyle avlamaya kalkışmışlardır. Halbuki bunlar, başta hüsrana mahkûm davranışlardır. Zira, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin subaylarını memnun eden bir iktidar, zaten milletin tamamını memnun ediyor demektir. Türk subayları ne Mısır, ne Arjantin, ne de Suriye subayıdırlar. Yani, Türk Ordusunun hacmi bakımından, bir sınıfı değil, geniş kütleleri temsil etmektedirler.

İkinci fark şudur: Bir çok başka milli ordunun muhafazakâr fikirleri ve istikamet olarak ortanın sağını benimsemesine mukabil Türk Silâhlı Kuvvetleri ilericidir, inkılâpçıdır ve ortanın solundadır. Varlıksız, daha doğrusu orta sınıf Türk Silâhlı Kuvvetlerinde temsilcisini bulmaktadır ve aydın olmanın haysiyeti Türk subayının esas hareket sebebini teşkil etmektedir. Bu yüzden, oy endişesiyle Atatürk ilkelerinden taviz de, avantacılık suretiyle her mahallede D. P. etiketli milyonerler yetiştirme gayreti de en 'kuvvetli tepkiye Türk Silâhlı Kuvvetlerinde rastlamıştır.

1956'da D. P. iktidarı yönünü hiç bir tartışmaya mahal vermeyecek açıklıkla tuttuğunda, Türk Silâhlı Kuvvetleri içinde "zamanı geldiğinde müdahale" hazırlıkları başlamıştır. Ancak, o senedir ki "salon konuşmaları", organizasyon haline gelmiştir.

Küçük küçük gruplar

Ancak, bu grup o tarihlerde kurulan tek grup değildir. Grubun hususiyeti, bütün diğer gayretleri kendi bünyesinde birleştirmesi, devamlı olması, durumunu günün politika şartlarına göre ayarlaması ve en sonda başarıyı kazanması dır. M. B. K. nin nüvesi, dört kurmay subayın "istikbalde görünen kötü günlerin gelip çatması önlenemediği takdirde memleketi ve rejimi kurtarmak için" kurdukları bu, "1956 Grubu"dur. Nitekim, grubun gelişmesi sırasında buna katıldıkları bilinenler arasında Ataklı, Erkanlı, Gürsoytrak, Kabibay, Karaman, Köksal, Okan, Yıldız gibi M. B. K. üyeleri vardır. Başka gruplarda faaliyet gösteren ve oralarda organizasyon yapan başka M. B. K. üyeleri 1956 ile 1960 arasında çalışmalarını bu grupta kanalize etmişler ve böylece 27 Mayıs sabahı, hareket Türk Silâhlı Kuvvetlerinin müşterek hareketi haline gelmiştir. Zira 28 Nisan 1960 tarihinden itibaren, o korkulan kötü günlerin gelip çattığı hususunda hiç kimsenin şüphesi kalmamıştır ve rejimi diktanın tasalludundan korumak için harekete geçmek farz olmuştur.

Bu suretle iki gerçek ortaya çıkmaktadır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin organize "Müdahale Grubu" hiç bir macera hevesine kapılmaksızın, sâdece memleketçi hislerle ve bir askerî İhtilâlin son çâre olduğunu hep hatırda tutarak 1956'dan itibaren rejimin fiili bekçisi kalmış, fakat tıpkı Muhalefet gibi İktidara bütün "kendi kendine adam olma yollarını açık tutmuştur. İktidarın, bu yolların hepsini teker teker reddetmesi üzüntüyle, fakat sükûnetle karşılanmış, her seferinde kalplerde gene bir ümit muhafaza edilmiştir. Ancak meşhur "Tahkikat Komisyonu Rejimi" ve onu takip eden kanlı hâdiseler, tedavi kabul etmez çılgınlığın delilleridir ki Mayıs ayında harekât plânlarının teferruatlı şekillerinin hazırlanmasını gerektirmiş, o sırada bir araya gelmiş bulunan bütün grupların, sonradan M. B. K. üyesi adını alan aktif elemanların idaresinde faaliyetlerini koordine etmesi lüzumunu ortaya çıkarmıştır.

27 Mayıstan sonra ilân edilen M. B- K. ilk toplantısında
Geçmiş saman olur ki, hayali ciharı değer

"9 Subay Hâdisesi"

Teşkilât, 1956'dan itibaren yavaş yavaş genişlemiştir. Subaylar, emniyet ettikleri arkadaşlarını bu grubun' mensubu haline getirmişlerdir. Ancak o tarihlerde bir hareket tasarlanmamaktadır. Bütün gaye, "günü gelip çattığında" gafil avlanmamak, kanlı hadiselere meydan vermemek, duruma süratle ve güvenle hakim olmaktır. Teşkilâtın kurucuları ve ona ilk katılanlar sadece 27 Mayısın M. B. K. üyeleri değildir. 27

Türkeş 13 Kasım operasyonundan sonra Hava alanında
Apar topar

Mayısın M. B. K. üyeleri içinde, teşkilâtın kurucuları bulunduğu gibi ona son günlerde katılmış olanlar da vardır. Ötekilerin bir kısmı, İhtilalde dışarda görevli olduklarından Komiteye girmemişlerdir, bir başka kısmı kıtalarının başında katmışlardır. Bazıları bugün emeklidir.

Ankara Grubu, daha işin başında İstanbulda faaliyet gösteren bir grup 1* birleşmiştir. Ancak hazırlıklar, meşhur "9 Subay Hadisesi" dolayısıyla uykuya yatmış, bir sürenin geçirilmesi lüzumunu ortaya koymuştur. Zira, 9 subay arasında teşkilât nüvesine dahil olanlar da vardır. Ancak, bunların o tarihte bir ihtilâle karar verdikleri, hükümet darbesi yapacakları, fikirlerini fiil haline getirecekleri tamamiyle hayal mahsulüdür. Nitekim, bu gerçek adalet Önünde de tescil edilmiştir. Teşkilât mensupları 1957'nin o buhranlı günlerinde, içlerindeki bütün eriklik ve. üzüntüye rağmen sinirlerine, hislerine hakim olmuşlar, harekete geçmeyi memleket realitesine ve menfaatine uygun bulmamışlardır. 9 subay türlü işkenceye metanetle mukavemet ederken, dışardaki arkadaşları gayretlerini sâdece onları kurtarmaya teksif etmişler, fakat kuvvet denemesine girişmemişlerdir. Zira, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin gayesi, hiç bir zaman iktidar olmamıştır. Teşkilât, bilâkis 1957 seçimlerinin D. P. İktidarı için ders yerine geçmesi ümidini beslemiştir.

Nitekim, 1957 seçimlerinden hemen sonra eğlenceli hâdiseler cereyan etmiştir. Bayar - Menderes ikilisi, Meclisi ancak askeri kuvvetlerin muhafazasında, şehire tanklar sokarak, kilit noktalarını bindirilmiş kıtalara tutturarak açmışlardır. Bu görevliler arasında, Teşkilâtın mensupları, dudaklarında birer tebessüm, bellerinde silâhları mevki almışlardır. Fakat, müdahale elzem halde olmadığından hiç bir tadsız teşebbüs olmamıştır.

İktidar 1957 seçimlerinden den almamış, bilâkis daha fazla azmış, diktaya gidişini hızlandırmıştır. Bilinen hâdiseler birbirini takip ederken, Teşkilât, "9 Subay Hâdisesi" halledildikten sonra kış uykusundan çıkmış ve tekrar faaliyet başlamıştır.

Türkeş diye bir adam..

Asıl adı Hüseyin Feyzullah olan ve Alpaslan Türkeş diye bilinen bir kurmay subay, 1958 yılında Elazığda kıta hizmeti görmektedir. Alpaslan Türkeş, kabiliyetli, zeki -yahut kurnaz-, kültürlü, millî hisleri kuvvetli bir genç kurmaydır. İki büyük kusuru vardir. Son derece muhteristir. Irkçıdır. Milliyetçiliğin bu dejenere olmuş dalında maceraları mevcuttur. Turancılık hareketinde rol oynamış, mahkemeye verilmiş, beraat etmiş, fakat bu gençlik sevdasından vaz geçmemiştir. Sonsuz İhtirasını ve Türkiyenin kaderine bir ırkçı politikanın çerçevesi içinde el kovma hayalini daima muhafaza etmiştir. Her aydın gibi, D. P. nin memleketi idare ediş tarzından şikâyetçidir. Ancak, bu şikâyetin bazı hususiyetleri vardır. Meselâ, D. P. içindeki ideal arkadaşlarının tutumunu -Fethi Tevetoğlu gibi- tasvip etmektedir. Gerici değildir ama, ırkçı inanışlarını kuvveden fiile çıkarmak i-*titk* milliyetçilik maskesi altında verilen tavizleri fena karşılamamaktadır. Memleketin bir dikta rejimi içinde kalkınabileceğine inanmaktadır. Hoşuna gitmeyen, diktatörün kendisi değil de, Adnan Menderes olmasıdır.

1958'de, Teşkilâtın nüvesinden bir kurmay, bu Alpaslan Türkeşi Ankaradaki Merkez Komitesine tavsiye etmiştir. Bu sırada o kurmay da, Elazığda kıta hizmeti görmektedir. Alpaslan Türkeş, askerlikte kullanılan tâbirle "38'li"dir. Yani, Harp Okulunun 1938 mezunlarındandır. Teşkilâtta, bir çok sınıf arkadaşı vardır. Bu arkadaşları, Türkeşi teşkilâta dahil etmekte hiç bir mahzur görmemişlerdir. Bilâkis, vasıfları itibariyle, onun yararlı olacağı tezi savunulmuştur.

Fakat Türkeş, 1958'in sonlarında girdiği Teşkilâtta 1959 Mayısına kadar hiç bir aktif rol oynamamıştır. ' Halbuki, Teşkilât en ziyade o arada genişlemiş, dallanıp budaklanmış ve kendisine bir Başkan bulmuştur. Bu Başkan, Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürseldir. Cemal Gürsel, 1959 Şubatında Batı Almanyaya bir heyetle gitmiştir. Heyette, Teşkilâtın faal elemanlarından Sadi Koçaş da vardır. Koçaş Gürsele açılmış, memleketin durumundan bahsetmiş, istikbalin karanlık göründüğünü söylemiş ve kendilerinin lüzumu halinde harekete geçecek bir teşkilât kurduklarını haber vererek bunun liderliğini teklif etmiştir. Gürsel aynı hisleri içinde duyduğundan teklifi müsait karşılamıştır. Başkente döndüğünde de Osman Köksalı, Erkan Şubesi Müdürü yapmıştır.

Koksalın, Kara Kuvvetlerinin bu kilit mevkiine gelmesiyle birlikte Teşkilâtın yurt içinde bulunan elemanlarının Ankaraya nakli işi başlamıştır. Teşkilâtın bir çok üyesinin tayinleri bu devrede yapılmış ve her şey bir plân dahilinde cereyan etmiştir. 1959 Mayısında, tayini Osman Köksalın Erkân Şubesi Müdürlüğüne getirilişinden bir kaç gün önce çıkmış olan Alpaslan Türkeş Kara Kuvvetleri NATO Koordinasyon Şubesindeki görevine başlamıştır.

Sık toplantılar

Alpaslan Türkeşin, Komite çalışmalarına katılması bu suretle kabil hale gelmiştir. Teşkilât mensubu subaylar, gruplar halinde orada burada toplanmakta, Türkiyenin diğer

Hadiselere Bakış

İfşaat dediğin!.

Şu anda, bir ifşaat enflasyonu içinde bulunuyoruz. Bunların hepsi, eski D. P. taraftarı gazetelerdedir ve çoğu 27 Mayıs ile alâkalıdır. İnsan, hadiseleri bilmese, bunlarda hep gerçeklerin anlatıldığını bile sanabilir. O kadar tafsilât verilmektedir. Meselâ Zafer gazetesinde tefrika edilen ifşaattan şu parçayı okuyunuz:

"... Nekadar yol aldığının belki farkında değildi, bir evin önünden geçerken bir gencin:

"— Merhaba Paşam!"
demesiyle toparlandı. Şimdiye kadar hiç görmediği bu gence bütün dikkatini toparlıyarak bakıyordu:

"— Merhaba!" dedi.

Genç şöyle devam etti:

"— Paşam buyurmaz mısınız? İsmet Paşa İçerdeler!"

Madanoglu büyük bir sükûnetle:

"- Tanıyamadım. Siz kimsiniz ?"

"— Aman Paşam, nasıl olur? Bendeniz Metin Toker, İsmet Paşa'nın damadı!"

Madanoğlu yine sükûnetle cevap verdi:

"— Görüyorsunuz vazifeliyim, lütfen siz içeriye giriniz, haydi Allahaısmarladık."

Şimdi, işin doğrusunu öğrenmek ister misiniz? Hem işin doğrusunu, hem de İfşaat'ın sıhhatini..

İhtilal yapılmış, başarı kazanmış.. Başkent sevinçten uçuyor. Mebusevierindeki Ayten Sokak, başlıbaten uçuyor. Mebusevlerindeki Ayten Sokak, başlıbaşına bir alem. Sokağın 20 numaralı evinde İsmet İnönü oturuyor. 34 numaralı ev, Hasan Polatkanın. İki evin ortasındaki 22 numarada Metin Toker var.

Metin Tokerin evinin kapısı çalınıyor. Gelen, Cemal Madanoğlu. O sırada Ankara Komutanı olmuş. Yanında maiyeti erkanı var. Komutan, evin kütüphanesine alınıyor. Metin Toker orada. Misafir ev sahibinin elini sıkıyor, ev sahibi hoş geldiniz diyor ve tebrik ediyor. Cemal Madanoğlu geliş sebebini anlatıyor:

"— Şimdi Polatkanlara uğradım. Onlara, Hasan Poiatkanın sıhhatte olduğunu bildirdim. Paşamın evine girmekten çekiniyorum. Batanın, lâf ederler.. O hususa dikkât ediyoruz, Sizden bir ricam var. Bunu kendisine nakledin. Olur mu?"

Metin Toker "Tabii!" diyor. Madanoğlu, o kendine has sevimli konuşma tarzıyla, kafasına gelen düşünceyi İsmet İnönüye bildirilmek üzere Metin Tokere naklediyor.

Efendim, Madanoğlu Harp Okuluna gitmiş. Bir da bakmış ki, ne kadar D. P. milletvekili varsa, hepsi orada. Halbuki, sadece "suçlular" alınacakmış. Ee, "suçlular'ı kim tayin edecek ? Çağırmış Sıtkı Yırcalı ile Şemi Ergini, önüne de almış D. P. milletvekillerinin listesini, Hocanın "Buna değmiş, buna değmemiş" misali "suçlular" ile "suçsuzlar"ı bir güzel ayırmış. Sonra da, "suçlular"ı içerde bırakıp, "suçsuzlar"ı sabverdirtmiş. Şimdi, İsmet İnönüden istediği şu: Paşa kendisine, iki üç tane C. H. P. kodamanı verecek. Madanoğlu da Yırcalıyı, Ergini filân alacak. Öğleden sonra, Atatürk Bulvarının kalabalık saatinde, bir yanında C. H. P. kodamanları, bir yanında "suçsuz" D. P. irileri olduğu halde Madanoğlu Kızılaydan Sıhhiyeye kadar yürüyecek. Bu manzarayı görenler, memlekete sükûnun geldiğini, kötülerin cezalarını çektiklerini, artık sâdece iyilerin ortada bulunduklarım anlayacaklar ve iç barış avlet edecek! Madanoğlu ciddi ciddi bunu söylüyor, sonra geldiği gibi, acele gidiyor. Herkesin yüzünde bir tebessüm!

Cemal Madanoğlu

İşte Madanoğlu! İşte, Metni Tekerle karşılaşmasının cereyan tarzı ve konusu! İşte kafasındaki düşünce! -Madanoğlunun söyledikleri, arzusu veçhile İsmet İnönüye aynen nakledilmiştir-.

Nasıl? Dehşetengiz Zaferin "ifşaat"'ıyla bir alakası var mı?

taraflarındaki arkadaşlarıyla teması organize etmektedirler. Toplantı yerlerinden biri, o sıralarda Madritte ataşemiliter olarak bulunan Sami Küçükün Kurtuluştaki Küçük apartmanının Sadi Koçaşa ait dairesidir. Bir başka yer, Mustafa Kaplanın Anıttepe civarındaki evidir. Eylül ayından itibaren toplantılar, meselâ Gençlik Parkı gibi açık yerlerde bile yapılmaktadır. Toplantılara ekseriya yedi subay katılmaktadır. . Subaylar Teşkilata girecek arkadaşlarını tesbit etmekte, koordinasyonu kurmakta, bilhassa İstanbulla temas sağlamaktadırlar. Alpaslan Türkeş bütün bu çalışmalarda vardır. Toplantılara muntazam gelmekte, elinden geleni de yapmaktadır.

Teşkilât bu sırada, daha ciddi çalışmak için bir tedbir düşünmüştür. Toplantılara aralarından birinin başkanlık etmesi istenmiştir. Zira lider sı lüzumu kendisine hatırlatıldı. Toplananlar arasında, Köksaldan sonra kıdem sırası Alpaslan Türkeşteydi. Türkeş, o sıfatla bir kaç toplantı idare etti. Ancak bu sırada başka "38'li"-ler toplantılara katılınca, geçici başkanlık usulü de kaldırıldı ve işlere yeni istikamet verildi. Faaliyet son derece artmış ve harekete geçme, lüzumu ufukta belirmişti. Zira Bayar Menderes ikilisinin tutumu, artık hiç bir hayale yer vermeyecek tehlike arzetmeye başlamıştı. İktidar süratle diktaya gidiyor, subaylar ise aynı süratle teşkilâtlarını tamamlıyorlardı. Bilhassa İstanbuldan gelen haberler, başkenti sıkıştırıyordu.

İlk çatışma

Bütün bu devrede, Alpaslan Türkeş şahsi fikirlerini kendine sakladı, verilen görevleri sadakatla yerine getirdi, Teşkilâtın inançlarına bağlılığını muhafaza etti. İlk defa 1960 yılının Şubat ayındadır ki Türkeş bir toplantıda, gerçek niyetlerini ağzından kaçırdı.

13 Kasım günü Türkeşin evi
Bir sabah ayıldı ki...

durumundaki Gürsel, mevkii dolayısıyla Teşkilâtla doğrudan doğruya temas etmemektedir. Bu yüzden toplantılarda lâf dağılmakta, koordinasyon işi, de aksamaktadır. Ancak başkan, asla lider durumunda olmayacak, daha ziyade yöneticilik yapacaktır. Seçim tam askerce yapıldı, en kıdemli Albay başkanlığa getirildi. Bu, Osman Köksaldır. Fakat bir müddet sonra, Osman Köksal Teşkilâtın bir taktiğiyle Cumhurbaşkanlığı Muhafız Âlâyı Komutanlığına tayin ettirildi. Onun yerine, Erkân Şubesi Müdürlüğüne de Suphi Karaman getirildi.

Köksal Muhafız Alayı Komutanı olunca, 'hareketlerinde daha dikkatli davranmaya, başladı. Bu yüzden toplantıların hepsine katılmadı, bir şüphe uyandırmamak için tedbirli olma-

O sırada, Alpaslan Türkeşin bir sıra arkadaşı daha, Albay Sami Küçük Madritteki görevinden dönmüş ve Teşkilâtın taktiği sayesinde Ankaraya tayin olunmuştu. Sami Küçüğü Komiteye, İstanbuldaki kolun başkentle irtibatını sağlayan Orhan Kabibay tavsiye etti. Sami Küçük hakkında yapılan tahkikat müsbet sonuç verince yeni Albay, Komitenin eski üyeleriyle Mustafa Kaplanın evinde ilk defa olarak karşıkarşıya geldi. Toplantıda Rafet Aksoyoğlu, Mustafa Kaplan, Sezai Okan, Suphi Karaman, Orhan Kabibay, RıfatBaykal, Osman Köksal, Alpaslan Türkeş de vardı. Küçük, kendisine, gerekirse bir ihtilâlin planlandığı anlatıldığında hemen şu soruyu sordu:

' ihtilalin sonu ne olacak?

Bu soruya Alpaslan Türkeş cevap verdi ve heyecanı içinde bütün ar kadaşlarını şaşırtan fikirlerini ortaya attı.: Türkeş ihtilalden sonra yapılacak işleri uzun vadeli bir kalkınma planına bağlıyor sosyal adaletin ge rekirse kamçı ile sağlanacağını söylüyor,toprak reformunun gerçekleştirileçeğini bildiriyordu.Toplantıda bulunanlar şaşırdılar Kendi fikirleriyle, Alpaslan Türkeş tarafından ifade edilen bu fikirler arasında fazla aykırılık, yoktu. Kalkınma,sosyal adalet toprak reformu hepsinin arzusuydu Ancak,' bunları bizzat tahakkuk ettirmeyi hiç düşünmemişlerdi Uzun vadeli' bir iktidar hatırlarında bile yoktu.Bayar - Menderes ikilisi memleketi; ve rejimi felakete götürüyordu İktidarı onların tasalludundan kurtaracaklar ve normal demokratik rejimin yeniden işlemesini sağlayacaklardı. Ondan sonrada "Allahaısmar. ladık". diyeceklerdi Yoksa bir yeni. diktatörlüğe hiç hevesleri yoktu.Milletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin buna asla rıza göstermeyeceğinden de emindiler

AlpaslanTürkeşe Saını Küçük heyecanla mukabelede bulundu İhtilalin bu,munakaşasever Albayı he--men feveran etti:

'- Türkeş,bu söylediklerinin olması için seçim yapılması gerekir Bunlar, süratli seçimle olacak işler *değil!"*

• Sonra, toplantıda bulunan öteki arkadaşlarına dönerek ilave etti:

Sizler de aynı fikirdeyseniz . ben yokum zira bu diktaya gitmek demektir

* -'Ötekiler tıpkı sami Küçük gibi-Türkeşin bu fikirlerini niyetlerini ilk defa olarak işitiyorlardı Hepsi şiddetle itfraz ettiler ve bunların ne reden, çıktığını sordular en kısa zamanda seçim "Teşkilatın birinci prensibiydi. Türkeşe:

Hakikaten böyle düşünüyor san, aramızdan çekil dediler *Türkeş tevil yoluna saptı.Secimin* aleyhinde bulunmadığı sadece memleket meselelerini sayıp döktüğünü söyledi.Ancak o gün Mustafa Kaplanın evinde soğuk bir hava esti ve arkadaşları Türkeşi mimlediler

Türkeş karantinada

Gürsel ile,Teşkilatın temasını Osman Köksal yapmaktaydılar.Köksalın Muhafız Alayı Komutanlığına tayini üzerine bu görev Suphi Karamanla Alpaslan Türkeşe geçti.Gürsel,en ziyade bu iki subayı yakından tanıyordu.İrtibat görevi Türkeşe *İhtilalinin başına hülül etme firsatını* da verdi.

Toplantılar ve temaslar, Mayıs ayının başına kadar bu minval üzere devam etti Bu sırada, 28 Nisan olayları hareket zamanının geldiğini gösterdi. Şimdi, harekâtın planlanması gerekiyordu. Albaylar, bu arada Ekrem Acuner daha kesif şekilde çalışmaya başladılar. Acuner, Harp Okulu ile sıkı temas halindeydi. Zaten Teşkilâtın kararı, başkentteki darbeyi Harp Okulu talebesiyle yapmak, onu Yedek Subay Okulu talebesiyle desteklemek, kıtaları daha sonra, -gerekirse- işe sokmaktı.

Mayıs ayının başında çıkan bir fırsat Komiteye, fikirleri mide bulandırmış olan Alpaslan Türkeşi karantinaya sokma imkânını sağladı. Gürsel, izin alarak İzmire gitmişti. Ancak, Milli Emniyet tarafından tarassut altında tutuluyordu. Bir NATO tatbikatı dolayısıyla Türkeş de İzmire gidince, Komitece kendisine Gürseli görmeme talimatı verildi. Ancak Milli Emniyet, Türkeşin Gürselle görüştüğünü D. P. iktidarına rapor etti. Rapor, Teşkilâtın eline geçti. O zaman Türkeş, bütün Mayıs ayı boyunca Komiteden uzak tutuldu, hiç bir toplantıya alınmadı, plânların hazırlanmasına karıştırtılmadı. Kendisine, sebep olarak da, İzmir seyahati gösterildi. Ancak 27 Mayıstan bir kaç *gün* öncedir ki, Türkeş Suphi Karamanın delaletiyle yeniden Komiteye alındı. Zaten bu sırada Komite adamakıllı kalabalıklaşmıştı. Cemal Madanoğlunun yardımı sağlanmıştı, bütün gruplar biraraya gelmişti.

26 Mayıs gecesi

"Böylelikledir ki, İhtilâl öncesi karantinada tutulan ve hâdiselerden habersiz bırakılan Alpaslan Türkeş 26 Mayıs akşamı, herkes gibi Harp Okuluna geldi ve Okulun Komutan odasında yapılan tarihi toplantıya katıldı. Odada bütün subayları oturtacak iskemle, koltuk bulunmadığından ihtilalcilerin pek çoğu yere oturmuşlardı. Toplantıda bir çok M. B. K. üyesinden başka -Madanoğlu, Okan, Küçük, Acuner, Karaman, Ulay v. s. gibi- Harp Okulu ve . kıta subayları da vardı. Harekâtı karargâhtan Cemal Madanoğlu, Ekrem Acuner, Sezai Okan, Suphi -Karaman idare edecekti. Sabaha karşı başlayacak herakâtın son plânları gözden geçirildi, vazife taksimi, yapıldı, Madanoğlu emirleri imzaladı. Bu sırada Türkeş bir köşede oturmaktaydı.

Komite, ilk defa olarak o akşam bir yazılı metin hazırladı. 1956'dan bu yana, bir ihtiyat tedbiri olarak hiç bir vesika ortaya çıkarılmamış, meydana getirilmemişti. Harp Okulu Grubunun hemen orada üç kişilik bir komisyona hazırlattığı, sonra da okutup tasvip ettiği meşhur Radyo Tebliği, ilk vesika oldu. Bu metal mikrofondan Alpaslan Türkeş okumak istedi. İhtilâlde talip olduğu görev buydu. Harp Okulu Grubu, Türkeşin kalın ve tok bir sese sahip olduğunu göz önünde tutarak bu talebi kabul etti ve metni kendisine yerdi. Türkeş İstanbula nazaran geç çalışan Ankara Radyosunda bu metni kıraat etti. Bu sırada, İhtilâlin başarı haberi İstanbul radyosundan dünya ya duyurulmuştu.

İşte, bütün M. B. K. üyleri içinde İhtilal hakkında ilk "ifşaa"ta bulunmayı kabul eden -diğer bir çok M. B. K. üyesi, bu arada 14'ler, kendilerine bu iş için teklif edilen büyük paraları geri çevirmişlerdir- . Alpaslan Türkeşin İhtilaldeki payı, rolü ve görevi.

İhtilal sonrasına gelince, onun hikâyesi ayrıdır. Bu hikâyeyi AKİS okuyucuları önümüzdeki hafta bu sütunlarda bulacaklardır.

Kulağa Küpe

"Beg„ in kerameti

flizler, ey mühendisler, mimarlar, doktorlar, tüccar, esnaf, iş adamı, sanayici, işçi, fabrikatör, memur! Bizler, ey gazeteciler! Hepimizin, daha doğrusu hep babalarımızın foyası ortaya çıktı.

Meğer o babalarımı» yok mu, ne "Ordu Düşmanı" imiş onlar..

"Bu deli saçması da ne," mi diyeceksiniz? Baksanıza Hüseyin Feyzullah, nam-ı diğer Alpaslan Türkeşe. "İnönü ve generalleri öyle ordu düşmanıydılar, orduyu öylesine küçük görüyor, ona hor bakıyorlardı ki oğullarını asker yapmadılar" diyor.

Hey yarabbi! Ayol, insan Alpaslan Türkeşin ta kendisine bakıyor da, "Ordu Düşmanı"nın onun babası mı, yoksa bizim babalarımız mı olduğunu şıp diye anlayıveriyor.

13 Kasım operasyonundan sonra yeni M. B. K. Çankaya Köşkünde

Su gider, kum kalır

Millet

Kilit taşı

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, bilhassa sonuncu günü başkentte cereyan eden hâdiseler bir noktayı açık olarak herkesin gözü önüne serdi: Yeni Anayasamızın da. İkinci Cumhuriyetimizin de, onun ilk hükümeti olan Koalisyon Hükümetinin de temeli 27 Mayıs devrimidir. 27 Mayıs devrimi meşrudur, zira meşruiyetini kaybetmiş olan bir iktidara karşı milletin direnme hakkı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 27 Mayısa, bunun dışında verilen, verilmek îstenen, verilecek her mâna haksızdır, sebepsizdir. Zira, bu husus millet oyuyla kabul edilen Anayasanın giriş kısmında tam, kati ifadesini bulmuştur. 27 Mayıs, D. P. iktidarına, onun başlarına ve mesullerine karşı yapılmıştır, nitekim hareketin sonunda suçlular tesbit edilip cezalandırılmıştır. Şimdi, milletin arzusu geçmişin üzerine bir örtü örtmek ve memleketi yeni, mesut ufuklara götürmektir..

Ancak, bu örtüyü, geçmişin tartışmasını yapma hakkını kazanmak mânasına alanlar çıkmıştır ve çıkmaktadır. Bitirdiğimiz haftanın sonunda bir yandan A. P. mesullerinin, diğer yandan C. H. P. idarecilerinin, nihayet Hükümet tebliğiyle Adalet Bakanının demeci bu kapıyı kapamak hususundaki müşterek ve kati kararın ifadesidir. Bunun aksi yolu tutanlar, en kısa zamanda kafalarını bir kayaya çarpacaklardır ve kafaları hayli acıyacaktır. Bu, seçtiğimiz demokratik rejimi yaşatmanın tek çâresidir. Devletin bütün kuvvetleri üzerindeki tasarrufu tam olan Hükümetin her iki kanadına mensup üyelerinin şimdi Başbakan İsmet İnönünün etrafında birleşmiş olmaları huzur ve güveni süratle iade edecektir.

Zira, Muhalefet Partileri sözcülerinin haklı olarak belirttikleri gibi huzursuzluk ve güvensizlik biraz da Hükümetin, her hangi bir tedbir almadan önce aklıselime ve basirete fazla zaman bırakmasının, bunun mânasını anlamayanların, ise sâdece cesaret, cüret bulup şamatalarının tonunu yükseltmelerinin neticesidir. O kadar ki, Kayseriden, sâdece rahatsızlıkları dolayısıyla geçici olarak çıkartılanlar dahi öteki mahkûmların statülerinden zerrece farklı bir statüye sahip olmadıkları halde her gün siyasi beyanat adı altında kendileri ni mahkûm eden organlara, adalet dağıtan mercilere hakaretler yağdırabilecek. kadar ileri gitmektedirler.

İsmet İnönü
Büyük başın derdi

Bunlara ve bu gibi şımarıklıklara son verilmesinin Koalisyon Hükümetinin ittifakla aldığı bir karar olduğu bitirdiğimiz haftanın sonunda anlaşılmış bulunmaktadır.

Bu, siyaset hayatımızda bir yeni tutum olacaktır.

Koalisyon

Çatırtılar..

İsmet İnönü, skoç paltolu sarışın gencin omuzunu okşayarak:

"-İyi olacak her şey.." dediği zaman saatler gecenin 1.30 unu gösteriyordu. Hâdise haftanın ortasında bir gece Başbakanlık binasının, Başbakana ait odanın karşısına rastlayan usun salonun kapısında cereyan etmekteydi. Genç sarışın adam A.P. Grup İdare Heyeti üyelerinden Ordu milletvekili Sadi Pehlivanlıoğluydu ve yüzündeki ifadeden memnun olup olmadığınıanlamak mümkün değildi. Pehlivanlıoğlunun sağ tarafından A.P. lideri Ragıp Gümüşpala, onun arkasında gene Grup İdare Heyeti üyelerinden. Turgut Çulha bulunuyordu. İç İşleri Bakanı Ahmet Topaloğlu İnönüye biraz daha yakındı.

Başbakan İnönünün gecenin geç saatinde biten toplantıdan çıkarken yorgun olduğunu anlamak için dikkatle bakmağa lüzum yoktu. Ancak aynı gözler Başbakanın yüzündeki ifadeden memnun ve azimli olduğunu da kolayca kestirebilirlerdi.

Toplantı, denilebilir ki haftanın en önemli olayı olarak Basında ' yer aldı. Zira Yüksek Soruşturma Kurulunun tevkif kararlarıyla beraber koalisyon Hükümetinde ilk çatırdılar başlamış, batta ve hatta koalisyon tehlikeye bile girmişti. A. P. Meclis Grupu tevkif olaylarıyla beraber birden coşuvermiş, tutulmaz hale gel mişti. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER . A. P.) İşte tehlikeyi bertaraf edebilmek amacıyla Başbakan, gene ortaya atılmış ve Koalisyonun • iki kanadını teşkil eden A. P. ve C. H. P. yetkilileriyle o gece saat 20.30 sularında bir masaya oturmuştu.

Davet saat 18 sıralarında yapıldı. Evvelâ, sâdece liderlerle konuşulma isteği belirtildi. Ama sonradan bahis konusu mevzuun parti Meclis Gruplarını da yakından ilgilendirdiği hesaplanarak Grup İdare Heyeti üyelerinden de bazılarının toplantıya katılmasında mahzur görülmedi. Bu konuyla ilgili konuşmalar telefonla birkaç kere tekrarlandı ve Başbakanın ilgilileri Başbakanlık binasında beklediği belirtildi.

O gece, Başbakanlığa gelen Gümüşpala ve beraberindekilerle, İsmail Rüştü Aksal ve beraberindekiler 1-nönü tarafından karşılandılar. Koalisyon Hükümetinin iki kanadım teşkil eden partilerin yetkilileri meseleleri koalisyonun bozulmasını önlemek yönünden ele alarak masa başına oturdular.

Hal çâresi

Toplantının başında anlaşıldı ki iyi niyetli A. P. heyetiyle C.H.P. heyetinin esas noktalarda düşünceleri birdir. Ancak durumun formüle edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan bir çâre aranması ve çatlakların kapatılması lâzımdır.

A. P. Genel Başkanı, meseleyi evvelâ Meclis Grupunun tutumu yönünden aldı. Gümüşpala Meclis Grupunun büyük çoğunluğunun Hükümetle beraber olduğunu, ancak doğrusu istenirse tevkifler meselesinde biraz direttiğini izaha çalıştı. Hükümette A. P. li Bakanların bu bakımdan bir hayli güç durumda olduğunu ortaya koydu. A. P. Genel İdare Kurura, Yüksek Soruşturma Kurulunun vazifesine devamında Anayasaya aykırılık görmüyordu. Milletvekillerinden birçoğu da bu fikirdeydi. Ama bilhassa teşkilâttan gelen milletvekilleri inatta devam ediyorlardı. Eğer meselenin halli bir formüle bağlanırsa ortalığın durulması işten bile değildi. Formüle gelince, bunu Hükümet dü-

Güllabiciliğin de bir hududu vardır

Metin TOKER

Kırk paralık akıl bugün, bir tek şey gerektirir. Eğer demokratik rejimin devamı isteniliyorsa, eğer sivil idarenin kuvvet kazanması arzulanıyorsa, eğer parlamento rejimi lehinde bulunuluyorsa İsmet Paşaya yardımcı olunur, onun işleri kolaylaştırılır. Zira bugünkü statünün tak teminatının o olduğu öylesine açıktır ki bunun üzerinde bir şüphe, bir tartışma dahi fazladır.

Siyaset hayatımızın iki ucunun İsmet Paşaya obstrüksiyon yapmasının anlaşılmayacak tarafı yoktur. Bu iki ucu temsil eden gaztelere bakınız, her gün İsmet Paşayı bir unundan kötülemek gayretndedirler. Bunda, kendilerini tamamile haklı görmek lâzımdır.

İki uçtan biri, bir ham hayalin peşinde olan ırkçı gruptur. Bunlar kafalarına yerleştirmişlerdir ki, Demokrasiden faydalanıp Demokrasinin ocağına incir ağacı dikmek kudretleri dahilindedir. Metod, komünistlerin meşhur taktiğidir. Ancak herkes bilmektedir ki çalışma tarzı itibariyle en sağ ile en sol arasında zerrece fark yoktur ve bunu tabii görmek farzdır. İsmet Paşaya zorluk çıkaran o. grubun nazarında İsmet Paşa: ve Koalisyon tek alternatif değildir. Hatta bu alternatif sunidir ve onun tabiisi mevcuttur. Mecliste, D. P. bayrağı altında seçim kampanyası yapmış ve C. H. P. ile onun temsil ettiği fikirlere karşı savaşarak gelmiş bir ekseriyet vardır. Bu ekseriyet, İkinci Cumhuriyetin ilk anlarında şaşkınlık ve dağınıklık yüzünden tesir altında kalmış, duruma hakim • olamamış, iktidarı İsmet Paşaya, kaptırmıştır. Ama şimdi, bir kere İsmet Paşa alaşağı edilebilirse bahis konusu ekseriyet A. P. ırkçılarının etrafında birleşecek ve Mecliste bir hükümetin kurulmasına yetecek oyu sağlayacaktır. Gerçi, 25 Ekim günleri bir kuru ekseriyetin meseleleri halletmediği görülmüştür ama, bu sefer dışardan da destek sağlanmıştır. Nitekim, Ordunun İsmet İnönüye ne kadar düşman olduğu tefrika edilmemekte midir? Tefrikaların sahipleri, umacı gibi gösterilen meşhur "zinde kuvvetler"i hareketsiz hale getirecek, bu suretle memleket idaresi 27 Mayısı bambaşka manada alan zihniyetin eline geçecektir.

Bu grup, ilk dersini Başgilin Cumhurbaşkanlığı hikayesinde alan, fakat İbretini hâlâ alamamış bulunan gruptur. Onların İsmet Paşayı sabote etmelerini anlamak son derece kolaydır.

Başka bir uç, İsmet Paşanın ve Koalisyonunun alaşağı edilmesinden tam 180 derece değişik Ur fayda beklemektedir. Bu, parlamento sisteminin ve Demokrasinin yürümediğinin delilini teşkil edecek, 15 Ekim günü hata edildiğini ortaya koyacak, bir "Aydınlar Diktası"nın lüzumuna herkese anlatacaktır. Tabii "Aydınlar" aslında yarım aydınlardır ve bunlar hâdiseleri basite irca meraklısı bir kısım aklıevvellerdir. Bayrak edindikleri Atatürk inkılâplarının gerçek manasını dahi anlamamışlardır ve bir kapalı rejimin hasreti içinde ortalığı mümkün nisbetinde bulandırmaya çalışmaktadırlar. Her hâdiseyi, hatta en önemsizini dahi o istikamette büyültmekte, değersiz sözlere değer atfederek memleketin iyi, sağlam evlatlarını tahrik etmekte,, nihayet tabii karşılanması gereken, sistemin cilvelerinden olan tadsızlıkları mübalağayla aksettirmektedirler.

Bunların da, İsmet Paşanın işini güçleştirmesini, haklı, mantıki ve normal karşılamak lâzımda*. Zaten iki uç, meşruiyetini birbirinden almaktadır ve her ikisi de kendisini panzehir, karşı tarafı zehir ilân etmektedir.

Ama lütfen söyler misiniz, bu iki kanadın ortasında bulunan, Demokrasiyi isteyen, ondan başka sistemin bizi paklamayacağını pek âlâ görenlerin İsmet Paşaya çıkardıkları zorluk nedir? Her tehlikede İsmet Paşanın etrafında toplanmak, ama tehlikenin uzaklaşır gibi olduğu her an yeniden dırıltı, zırıltı çıkarmak, incir çekirdeğini doldurmayan meseleleri huzursuzluk tohumlan haline sokmak, birbirini çekememek, birbirini kötülemek, onun bunun ayağı altına karpuz kabuğu yerleştirmek.. Bunun adına, eğer delilik denmezse mutlaka şımarıklık derler. Şımarıklığın mucip sebebi de İsmet Paşanın şu rejimi yaşatmaya gerçekten niyetli, azimli, istekli olduğunu bilmek ve onun her fedakârlığa katlanacağını, ipi koparmayacağını sanmaktır. Ama unutulan, güllabiciliğin de nihayet bir hududu olduğu ve o hudut aşıldı mı, herkesin kendi mesuliyetiyle basbaşa kalacağıdır. İnsanların, hatta en tahammüllülerinin tahammülleriyle fazla oynamamak lâzımdır.

Koalisyon İsmet Paşanın omuzlarında duruyor. Ama onun iki kanadının mesul idarecileri mesuliyet; bakımından İsmet Paşadan aşağı derecede değildirler. Kabineye girmemiş olmak İsmet Paşanın işini güçleştiren hareketler yapmak, sözler, söylemek, tahriklere vesile olmak hakkını kimseye vermez. Bir parti, nihayet belirli prensiplerin hakim olduğu topluluktur. Oralarda çeşitli juntalar faaliyete açık açık giriştiler mi lider durumundaki tabakanın evvelâ kendi atasında bir fikir birliğine varması, sonra da bu fikri partinin fikri haline -sözle ve hareketle- getirmesi mecburiyeti vardır. Ama, İsmet Paşayı yapmak istediklerinden alakoyan her yeni ve mânâsız çalkantıda İsmet Paşanın karşısına çıkmak ve ona "Parti zaruretleri", "Partinin bünyesi", "Partinin sevk-i idaresi" mazeretleriyle bir türlü zecri harekete geçmemeyi mazur göstermeye çalışmak ebediyen iyi netice vermez.

Bakarsınız bir gün İsmet Paşanın da canına tak der ve o zaman pek çok kimse dıral dedenin düdüğü gibi ortada kalıverir.

şünmüş ve Soruşturma Kurulunun tevkif yetkisinin alınmasını derpiş eden tasarıyı hazırlamıştı. Gelgelelim bu konuda A. P. nin bir kısmı direniyordu.

C. H. P. Genel Sekreteri Aksala gelince partisinin görüşü esasen Anayasa Komisyonu sözcüleri tarafından açıklanmıştı. Fazla söylenecek bir sözü yoktu.

Toplantının kahramanları iki genç A. P. li milletvekili oldu. Turgut Çulha ve Sadi Pehlivanlıoğlu, ellerinden geldiği kadar direndiler. Meclis Gruplarında hakim fikir Yüksek Soruşturma Kurulunun ve Yüksek Adalet Divanının vazifelerine devamının Anayasaya aykırı olduğu fikriydi. Hele son tevkiller işi tamamen çığrından çıkarmış ve A. P. 11 birçok milletvekilinin adamakıllı direnmesini sağlamıştı. Bu hava içinde Hükümeti desteklemelerine imkân yoktu. Koalisyonun tehlikeye girmesi mümkündü. A. P. Grupunda bir grup milletvekili Gensoru müessesesine başvurulmasını istiyorlardı.

Genç milletvekillerini yatıştırmak kolay olmadı. Ama sonunda onlar da durumu kavrayıp "peki" dediler! İki müfrit delikanlının bu tasvibi ne dereceye kadar samimidir bilinmez, ama Hükümetin tebliğinin o gece iyimser bir hava ile de olsa bu derece gecikmesinin sebeplerinden biri muhakkak ki Pehlivanlıoğlu ve Çulha dır.

Tebliğ son derece yumuşak ve iyi haberlerin müjdecisi gibiydi. İki kurulun da vazifelerine devamının Anayasaya aykırı olmadığını ve vazifelerinin Anayasa Mahkemesinin kurulmasıyla sona ereceğini, Anayasanın bilinen maddelerince gerekli olduğunu belirtiyordu. Ayrıca bu konuda Koalisyon Hükümetinin iyi niyetleri de tebliğe alınmıştı Hükümetin, mecburi tevkif müessesesini kaldıracak kanun tasarısını Meclise sevketmiş olduğu, bununla birçok pürüzün ortadan kalkacağı havası tebliğde yer alıyordu.

Müşterek toplantı Koalisyondaki çatırdının sesini biraz hafiflettiyse de tamamen kesmedi. Zira A. P. nin bir kolunu teşkil eden Apaydın kardeşler ve beraberindeki milletvekilleri Irkçı Ekalliyetin de desteğiyle faaliyetlerini artırdılar.

Tebliğle beraber kuliste, Koalisyon Hükümetinin A. P, li Bakanlarının birden, ağzı değişti Bir zamanlar A. P. Grupunda ağız dolusu lâf eden Nihat Su koridorda Anayasa Komisyonu sözcülüğünü yapacak olan Kemal Bağcılara raslayınca adeta haykırdı:

"- Hükümeti müşkül mevkide bırakmaktan adeta zevk alıyorsunuz. Anlamıyoruz, istediğiniz nedir? Ne yapmak istiyorsunuz?.."

A. P. nin Gümüşpalaya karşı olan kanadının bu konudaki faaliyeti haftanın sonunda cumartesi günü birden bire hızlandı. Ellerine geçen fırsatı iyi kullanmayı arzulayan Apaydınların büyüğü İlk iş olarak Anayasa Komisyonunu pazar günü toplantıya çağırdı. Böylece mesele bir kere daha ele alınacak ve alevlenecekti. Üstelik A. P. Meclis Grupunun kurduğu hukukçular komisyonu gece yarılarına kadar çalışıp Yüksek Adalet Divanıma ve Yüksek Soruşturma kurulunun vazifelerine devamının Anayasaya aykırı olduğuna karar vermişti.

Ne var ki, cumartesi günü Anayasa Komisyonunun toplantı haberi daha gerçeği kadar duyulmadan Apaydının toplantıdan vazgeçtiği yayıldı. İki kardeş bir ara kafa kafaya vermişler, Grup İdare Heyetinin A. P. Meclis Grupunu bu günlerde olağanüstü toplantıya çağıracağını duyduklarından, şimdilik olayların gelişmesini beklemeyi uygun görmüşlerdi.

Anayasa mahkemesi

Koalisyon Hükümetinden çıkan çatırdının kesilmesi, için her iki kanadın bir konu üzerinde seri şekilde hareket etmesi, şimdi Hükümet üyeleri arasında yaygın fikirdir. Bütün itirazların durması, seslerin kesilmesi için Anayasa Mahkemesinin kurulusunu' çabuklaştırmak gerekmektedir.

Sadi Pehlivanlıoğlu
Feryat, figan

Ancak A. P. içindeki Irkçı Ekalliyetin faaliyeti bambaşkadır. Bunlar diğer iki grubun -Gümüşpala ve Apaydın- çatışmasından faydalanarak Hükümetin toptan istifasını sağlamak yoluna sapmaktadırlar.

Nitekim haftanın sonunda Irkçı Ekalliyetin bu konudaki faaliyeti gözle görülür şekilde arttı. Bütçe müzakerelerinin başladığı o gün, faaliyet ilk meyvasını verdi. Burhan Apaydının istifasıyla Bütçede boşalan yeri dolduran sözcü Ferruh Bozbeyoğlu yaptığı konuşmayla Hükümetle taban tabana zıt olduğunu ortaya koydu. A. P. li sözcünün konuşması salonda bulunanları ve dinleyicileri o kadar hayret içinde bıraktı ki, hatibin kötü diksiyonuna rağmen konuşmaya duyulan ilgi ziyadesiyle fazla oldu. A. P. Sözcüsü Ferruh Bozbeyoğlu alabildiğine Hükümete çatıp, bazı C. H. P. li Bakanları hırpalamağa çalıştı. Maliye Bakam Şefik İnanın nevi şahsına münhasır bir adam olduğunu iddia eden sözcü herşeyin huzura bağlı olduğunu belirtti. Hükümetin huzuru getirmeğe çalıştığını, ancak bunun bazı şartlara bağlı olduğunu söyleyen sözcünün, hangi partiye mensup olduğunu bilmiyenler dudakları arasından "iyi mu halefet yapıyor" diye mırıldandılar.

C H. P. sözcüsünün A. P. li milletvekilinin sözlerini tamamiyle nakzeden konuşması Koalisyonun iki kanadını teşkil eden Parti Grupları arasındaki fikir ayrılığını açıkça ortaya koydu. Böylece Koalisyon Hükümetinin temellerini sağlamlaştırmak için yeniden bir kaç payandaya ihtiyaç duyulduğu meydana çıktı.

Diğer kanat

"Başbakan İsmet İnönü, Koalisyonun diğer kanadıyla da bazı meseleleri konuşmak ve gerekli bazı konular üzerine eğilmek üzere haftanın sonunda cumartesi günü C. H. P. li Bakanları ve Merkez Yönetim Kurulunu parti merkezinde toplantıya çağırdı. Toplantı saat 20 de yapılarak ve genel olarak iki mesele üzerinde durulacaktı

Birinci konu, Koalisyonun devamı için A. P. den gelen bazı tekliflerin tartışmasıydı. İkinci konu ise daha önemliydi ve 27 Mayıs ihtilaliyle ilgili bulunuyordu. Başbakan İnönü C. H. P. nin bu konuda hassas davranmasını, taviz vermekten kaçınmasını arzulamaktaydı. Koalisyon Hükümetinin C. H. P. kanadının tutumunun bu konu üzerinde değişmemesi gerektiği son olaylar karşısında ortaya çıkmıştır. Başbakan siyasi ortaklıkta C. H. P. nin iyi örnek

olmasını temenni etmektedir.C.H-P. li Bakanların hareket tarzı bu çizgi üzerinde olacaktır.. Ancak prensipler muhafaza olunacaktır ve bunların başında 27 Mayısın meşruluğu vardır.

Nitekim aynı gece saat 2130da Bakanlar kurulu olağanüstü bir.toplantı yaptı ve 27"Mayıs hareketinin ruhuna ve manasına dokunulmaması kararına vardı.Bu arada, Bakanlar Kurulu Başbakan İsmet.İnönünün son hadiseler dolayısıyla umumi efkara bir açıklama yapmasını karar altına aldı

Önümüzdeki haftanın içkide İnönün Türkiye Radyoları vasıtaaile Türk milletine bir açıklma yapması beklenmektedir.

A.P.

Kızgın damın kedileri

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma akşamı Meclis binasının ön cephesine isabet eden üst 'kısımda lambalar gece'yarısına kadar yandı. Üst kattaki A.P Meclis Grupu îdare heyetinin toplantılarına ayrılan küçük- salonda, son derece hararetli müzakereler cereyan etmekteydi. O akşam saat 19 dan'itibaren Meclis binası içinde bilhassa A.P kesiminin kulis yaptığı-yerlerde hararetli, hararetli konuşmalar oldu ve sonra D.P den müdevver partinin Senato ve'Meclis Grupları İdare Heyetleriyle Genel Kurulunun bazı üyeleri fevkalâde .bir toplantı kararı aldılar. 'Toplantıya 'partinin Genel İdare Kurulunda vazifeli bazı Bakanlar da davet edilmişlerdi.

O aksam üzeri alınan karar mucibince saat 20;de .başlayacak olan toplantının- gündeminin bir tek maddesi vardı:Son tevkifler ve Yüksek Adalet Divanı ile,Yüksek Soruşturma Kurulunun hukuki varhklarının mevcut olmadığına dair fetva talebi!

Toplantıya ilk gelen Senato ve Meclis Grupları İdare Heyeti üyeleri-oldular. Daha sonra' davetli Bakanlar sökün etti. Kamuran Evliyaoğlu Cavit Oral ve Muhiddin Güven geldiklerinde toplantı başlamıştı bile.

Toplantının kulisini ırkçı ekalliyet ve Apaydın grupunun silahendazları idare ettikleri için ev sahipliği vazi' fesini A. P.nin- ırkçı. ekalliyetinin muzaffer Grup' Başkanı Saadettin Bilgiç yapmaktaydı. Toplantıda Genel Başkan Gümüspala yoktu ama onu, mutemet adamı Genel Sekreter Şinasi Osma temsil ediyordu.

Burhan Apaydın
Damping

Hemen meseleye geçildi ve müfritler salvoya başladılar. Hedef, Koalisyon; Hükümetinin bir kanadını teşkil eden A. P. li Bakanlardı. Bakanların kavli ile fiillerinin biribirine uymadığını iddia ederek söze başlayan müfrit grup, son tevkiflerin seçmenler üzerindeki tesirinden bahsettiler ve bir gece evvel Başbakanlıkta yapılan toplantı neticesinin A.P.li milletvekillerin beklediği netice olmadığını anlattılar. Hele hükümet tebliği ile Anayasa Komisyonunun A. P. li kanadının aldığı kararların biri birini nakzetmesi A.P. nin müfrit cephesinde panik yaratmıştı. Bir ara A. P. nin Grup Başkanı Saadettin Bilgiç pek sinirlendi ve kararın ittifakla mı, yoksa ekseriyetle mi alınmış olduğunu sordu. Bakanlar adına Cavit Oral cevap verdi...Hükümetçe alınan kararlar, ne şekilde alınmış olursa olsun, bütün Bakanların tasvibinden geçmiş demekti. İşte bundan sonra salondaki hava daha da elektriklendi. Şadi Pevliyanlıoğlu, Bilgiç ve Turgut Çulha veryansına giriştiler. Pehlivanlıoğlu bu arada arkadaşlarına bir kere daha Başbakanlıkta yapılan toplantı. hakkında izahat vererek (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER, Koalisyon) kendisinin ne kadar mücadele ettiğini açıkladı. Sonra müfritler hep »birden Bakanlardan şikayete başladılar. Saaddettin Bilgiç söz aldı ve:

"— Bu meselede A. P. nin ekseriyeti ile Bakanlarının arasındaki görüş farkının umumi efkâra bildirilmesi gerekir. Bir tebliğin kaleme alınmasını teklif ediyorum şeklinde konuştu. Teklif ekseriyetle kabul edilince işler bir parça daha karıştı. Zira müfritler tebliğin metnine mutla-

Derler ki, "Hamama giren terler". Bir parti, sâdece seçim şansını düşünerek tıynetsizlikleri ve karaktersizlikleri cümlece malûm, şahıslara, iki paralık kıymeti olmayan sahte şöhretlere de kapılarını açtı hatta o sınıf demagoglara > aday listelerinde 'misafirperverlik \ gösterdi mi başını mutlaka belaya sokar. Gün gelir, şahsi ihtiraslar, avanta imkânlarını sağlamak endişesi, kolay caka hevesleri her şeyin üstüne çıkan , ve bir çin porseleni *kadar itina isteyen yapılar yumruklarla, tekmelerle paralanır. Amerikalılar patavatsızlara "Porselen dükkânına girmiş inek" derler. İnek, inekliğinin dışında birde kötüniyetsahibi oldu mu kırılmadık çanak çömlek kalmaz. Bugün, siyaset hayatımızda görünen budur.*

Bu çeşit partilerin liderleri, demokrasinin tek yolu olan Koalisyonu "Porselen dükkânına girmiş ınek"lerin şerrinden korumak için gerçekten insanüstü gayret sarfediyorlar. Ama, kabahatin büyüğü, o inekleri» porselenlerin yanına yaklaştırdıkları, porselen dükkânının kapısını ineklere açtıklarından dolayı kendilerinde değil midir? Yani, adamlarından ne bekliyorlardı ki, adamlarının davranışları karşısında şaşırmış haldeler? Bunları, milletvekillerine odun gözüyle baktıkları sabit gafil liderler dahi aday listelerine sokmamak basiretini göstermişlerdir. Niçin? Alçaklıklarının derecesini iyi bildiklerinden, karaktersizlikleri karşısında endişeye düştüklerinden dolayı..

Bir klübün üçüncü takımı getirilip te birinci ligte oynatıldı mı, yapacağı işte budur: Mütemadiyen tekme atmak! O kadar ki, hakeme en sonda gına gelir ve düdüğü çaldığı gibi oyuna sen verip takım sahadan atıverir.

Yazık olmaz mı., klübe?

Meselenin Esası

Sahir Kurutluoğlu

Hukuk ile politikanın alakasını hiç kimse inkâr edemez. Ama bunların ikisini aynı şey saymak imkânı da şüphemiz yoktur.

Politika bakımından, eski tip bir takım suçlardan dolayı yeni yeni adamlar tevkif etmek şüphesiz tadsızdır, yersizdir, lüzumsuzdur. Düzeltilmesine, iyileştirilmesine çalışılan havaya bir fayda vermesi bahis konusu değildir. Bu suçlar, esasları itibariyle, Yassıadada ele alınıp cezalandırılmış ve ana mesulleri en ziyade bu yüzden, tamamile hak ettikleri hükümleri giymişlerdir. Partizanlık, D. P. iktidarının Anayasayı ihlâlinin temelini teşkil etmiştir.

Ama, politika böyle diyor diye hukuki varlıkları aklı başında kimseler tarafından münakaşa konusu bile edilemeyecek müesseseleri yok farzetmek kabil midir? Yüksek Adalet Divanı yok.. Yüksek Soruşturma Kurulu da yok.. Peki, bunların Meclis açıldıktan sonra verdikleri beraat kararları niçin makbul sayılıyor, alkışlanıyor, gazetelerde iftihar vesilesi sayılıyor? Bir takım haksız iktisap dosyalarını temizleyen, haklarında takipsizlik kararı veren, alâkalılarının bankalarda bloke edilmiş paralarını serbest bırakan bu aynı Yüksek Adalet Divanı. O halde? O halde, bir müesseseyi lehte karar aldığı zaman tanımak, hoşa gitmeyen bir karar alınca tanımamazlığa kalkışmak sadece hukuk bakımından değil, politika bakımından da mesnetsiz, hatta gülünç bir davranıştır.

Her şey gösteriyor ki, Hükümet meselenin bu esas noktasını görmüştür. Hukukun işleyişini politika bakımından da mantıki ve faydalı hale sokmaya çalışmıştır. Bir tasarı hazırlayıp, Meclise sunmuştur. Tasarının mahiyetini, bizzat Adalet Bakara Sahir Kurutluoğlu, kendisi gibi hukukçu olan A. P. 1i arkadaşlarına koridorlarda, komisyonlarda da anlatmıştır. Demiştir ki: "Efendiler, Anayasa sarih. Mevcut organlar, yerlerini alacak yenileri kuruluncaya kadar çalışmaya devam edecekler, hukuki varlıklarını muhafaza edeceklerdir. Siz bağırsanız da, çağmanız da bu gerçeği değiştiremezsiniz. Gelin, mekanizmanın varlığı değil, işleyişi üzerinde değişiklik yapalım. Yüksek Soruşturma Kurulunu, sanıkları Yüksek Adalet Divanına mevkuf olarak sevketme mecburiyetinden kurtaralım. O zaman her şey, kendi tabii mecrası içinde cereyan eder. Zorlamalar olmaz. Yüksek Adalet Divanı da, Anayasa Mahkemesi kuruluncaya kadar adaleti daha rahat, salim kafayla dağıtır.."

Ama, A. P. nin gayesi başkadır. A. P. İhtilâli yürekten tanımamaktadır ki, onun organlarının varlığını kabul etsin. Bu yüzden, Hükümetin mantıki, mutedil ve politik teklifi kabul edilmemiş, hukukun zorlanmasında fayda mülâhaza edilmiştir.

Şimdi ne oldu? Yüksek Soruşturma Kurulu bal gibi, yeni tevkif kararları verdi. Bunlar mis gibi infaz da olundu. Sanıklar, Ankara Hiltonun tahta ranzalarına da yerleştiler. Onları oradan, Yüksek Adalet Divanının dışında bir kuvvetin çıkarması da bahis konusu değil. Yatacaklar.

A. P. li milletvekili ve senatörlere gelince.. Beyler siyasi yatırım yapıyorlar! Bir defa daha, başkalarının sırtından geçiniyorlar.

Ama taraftarları, hâlâ "Eksik olsun böyle yatırım" demiyecekler-midir?

ka tevkiflere taraftar olmadıklarını ve Yüksek Adalet Divanı ila Yüksek Soruşturma Kurulunun mülga olduğunun eklenmesini istiyorlardı.

Evdeki hesap

Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. İlk önce müfritlerin tesiri ile metne bu madde eklendiyse de Bakanların bazı memleket hakikatlarını ortaya koymalarından sonra o kısım tebliğ metninden çıkarıldı.

Vakit hayli ilerlemişti. 20 de başlayan toplantı kısa bir yemek molasından sonra tekrar devam etti. Nitekim tebliğ kaleme alındığında ve son tadilat yapıldığında saat bir bir buçuğu geçmişti.

A. P. idarecilerinin kaleme aldıkları ve umumi efkâra sundukları tebliğ hiç de beklenilen tebliğ olmadı. Müthiş idareciler gece yarısından sonra fikirlerini tamamile değiştirdikleri için çıkan tebliğ ilk müzakerelerin havasıyla taban, tabana zıt oldu. Müzakerelerin esasım tevkifler ve Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulunun mülga olup olmaması teşkil ettiği halde, bunlar tebliğin metninde yer dahi almadı. A. P. nin idari mekanizmasını ellerinde tutanlar evveli, bir gazete haberini bahis konusu ederek. A. - P. nin bir milis teşkilâtı kurduğu yolundaki haberleri , yalanlıyor, sonra da partinin gayesinin memleketteki huzuru teessüs ettirmek olduğunu ifa de ediyor. Daha sonra da Koalisyonun yaşaması için elden gelenin yapılacağı belirtiliyordu. Fakat sn ilgi çekici maddeler üçüncü ve dördüncü maddelerdi. Zira, tebliğe göre A. P. nin koalisyondaki Bakanları ile meclis içinde tesrii vazife gören Organlar, yani Senato ve Meclis Grupları arasında bir fikir ihtilafı yoktu! Son ve dördüncü madde isa, bazı gazeteleri hedef tutuyordu. A. P. nin bazı yayın organları ile biç bir fikri rabıtası yokta. Bu sözlerden ırkçı ekalliyetin organı Yeni İstanbul ve A-paydınların hakim oldukları Zafer ile Son Havadis gazeteleri kastediliyordu.

Çıkarılan tebliğ A. P. Grup idare heyeti odasında yapılan bir toplantının muhassalası değil, bir koruyucu perdesi oldu.

Taktikler ve taktikçiler

Aslında, A. P. içinde pek huzursuz bir hava son günlerde esmekteydi. Yüksek Soruşturma Kurulunun kararıyla tevkif edilen bazı düşük Bakanlarla devlet memurlarının Ankara Hiltona gönderilmeleri A. P. de-

AKİS — 69

ki taktikçilerin ekmeğine yağ sürdü. Bunların içinde en elini çabuk tutan da Burhan ve Orhan Apaydın kardeşlerin idare ettiği grup oldu. Garip taktisyenler evvelâ işi Anayasa Komisyonunda yapılan müzakerelerde pişirip bir ucube karar aldıktan sonra Grup içinde faaliyete geçtiler. Gaye bir parça da Genel İdare Kurulunu ve A.P. + CHP. koalisyonunu yıpratmak olduğu için ırkçı ekalliyet te Apaydınlara yardım elini uzattı.

Haftanın ikinci yarısındaki perşembe günü yapılan Grup toplantısında liderlik mücadelesinin iki musabık arasındaki ipler tamamen koptu. Gümüşpala ve Apaydın bir söz düellosundan sonra karşılıklı istifayı bastılar. Gümüşpala Grup odasını:

"— İstifa ediyorum" diyerek hışımla terkederken Apaydın da "bu Grubun mesuliyetini taşıyamacağı" mucip sebebiyle Grup sözcülüğünden istifa ediyordu. Fakat Gümüşpala son radan istifadan vazgeçti.

Apaydınlar bütün gayretlerini bir noktaya teksif etmişlerdi. Gümüşpalayı bertaraf ederek liderlik mücadelesini kendi lehlerinde bitirmek ve sonra da şikâyetçi oldukları Bakanları değiştirerek yerlerine kendi adamlarını yerleştirmek!

İşte bu hareket noktasından başlayan mücadele bilhassa ırkçı ekalliyeti memnun etti. Zira onlar Koalisyonu yıkmağa matuf her hareketin içindeydiler. Hemen Apaydınla ittifak akdetdiler. Tabii bu arada Gümüşpalayı da idare etmekten seri kalmadılar. Nitekim Gümüşpala da bir an bile olsa Evliyaoğlu ve Tezkanın idare ettiği tarafta olmakta fayda mülahaza etti.

Apaydınlar bitirdiğimiz haftanın sonunda Gümüşpalayı iki yüzlü oyun oynamakla itham edince ipler tamamen koptu. Apaydınlara göre Pala Paşa iki taraflı oynuyor ve Başbakanlık peşinde koşuyordu! Tevkiflere de bunun için rıza göstermişti! Bu sebepten yapılacak şey, A. P. li seçmene karşı vazifelerini yapmayan, vaadlerini tutmayan Genel İdare Kurulunu ve liderini alaşağı etmek ve partiyi kurtarmaktı.

Şimdi A. P. içinde iki ayrı fikir çarpışmakta ve taraftar toplamağa çalışmaktadır. Bunlardan birincisi, Gümüşpalanın idare ettiği Genel İdare Kurulunun yaymağa çalıştığı fikirdir. Gümüşpalacılar, tevkiflerle ilgili meseleyi Meclis Genel Kuruluna getirmek istemektedirler. Bunda ayrı bir maksatları vardır, İki adli kurulun -Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı- Anayasaya aykırılığım sessizce iddia etmek ! Bu halde Mecliste bulunan üç parti A. P. nin bu teklifini reddedecektir. A. P. böylece zevahiri kurtarmış ve seçmen önünde" dâvasını savunmuş olacaktır.

İkinci grup ise, ittifak akteden Apaydın ve Evliyaoğlunun fikrini savunmaktadır. Mesele A.P. grubunda konuşulmalı ve mutlaka Anayasa Komisyonunun verdiği kararla ilgili bir karar istihsal edilmelidir. Yani A. P. Grubu Hükümetin karşısında yer almalıdır. Ne var ki A. P. nin bu kanadının Koalisyondan şimdilik hiç bir şikâyeti yoktur. Şekvacı oldukları, kendi Bakanlarının tutumudur. Gruptan böyle bir karar alınınca Bakanların başını yemek kolay olacaktır. Üstelik Bakanlar böyle bir karar alınınca istifa etmek zorunda kalacaklardır. Bundan sonra ırkçı ekalliyet kendi plânı mucibinde hareket edecek ve Apaydınların suyunu da kaynatacaktır.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda her iki grup da faaliyetini genişletti. Apaydıncılar + Irkçı ekalliyet hemen bir olağanüstü Grup kulisine giriştiler. Muhtemelen önümüzdeki hafta içinde yapılması istenen Grup toplantısında mesele enine boyuna tartışılacaktır. Gümüşpalacılar ise İnönünün daveti üzerine yapılması mukarrer Parti İdarecileri arası toplantıya intizar etmekte fayda gördüler. Ama bu arada da olağanüstü Grupun lüzumsuzluğu yolunda kulis yaptılar.

A. P. idarecileri toplantı halinde

Bir sizden, bir bizden

Patlayan bomba

Ancak haftanın bombası tam bu sırada A. P. içinde patladı. Burhan Apaydın, Anayasa Komisyonu Başkanı olarak bir demeç verdi. Demeçte, A. P. li Bakanları şiddetle itham ediyor ve -sanki pek anlarmış gibi- parlamenter usullerden cakalı cakalı dem vuruyordu. Halbuki O saatlerde A. P. nin dışında ve içinde hemen herkes anlamıştı ki son hâdise Burhan Apaydının ve akıl hocası Orhan Apaydının Anayasa Komisyonu içinde çevirdikleri oyundan çıkmıştır ve şahsi bir taktikten başka şey değildir. Apaydının demeci bardağı taşıran damla olunca, Koalisyonu her türlü sarsıntıdan ve tozdan korumak isteyen Gümüşpala takımı saat 19.10'da alelacele toplandı ve kendisini memleket, vatan ve parti menfaatlerini haleldar edici hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle partiden kapı dışarı ediverdi.

Haber, bitirdiğimiz haftanın sön gecesi Ankarada bomba gibi patladı. Zira bu, A. P. nin -Nuri Beşer hâdisesi istisna edilirse -ilk zecri davranışıdır. Gecenin ortasında bir siyaset adamı şöyle dedi:

"— Gümüşpala palasını çekti!"

O gece basın mensupları matrut

Ragıp Gümüşpala
Küçük bağın derdi

Apaydını boşuna aradılar.. Apaydın, tart kararından habersiz, yeni taktikler peşindeydi.

Ancak bu ilk adımın, A. P. içinde geniş bir harekete yol açacağını ve partinin kendi hüviyetini nihayet tesbit zorunda kalacağını keşfetmek için kahin olmaya lüzum yoktur. Bu, her halde memleket için fayda verecektir.

Adalet

Civciv güzde sayılır

Geride bıraktığımız haftanın başında Meclis binasının eskiden Ankara Kumandanlığı olarak kullanılan alt katında toplanan bir heyet, canhıraş feryadlara yol açan bir kararla ilgili tezkereyi Ankara C. Savcılığına yolladı. Kararın esas numarası 1961/978, karar numarası 1961/1057 idi. Karar üç sabık Bakanın tevkifini, derpiş ediyor ve 1957 seçimleri arefesindeki bir "görevi kötüye kullanma olayı"nın sonucu olarak tevkif emri veriyordu. Ancak karar sadece üç kişiyi ilgilendirmemekteydi. Dosyayla ilgili isimlerin sayısı onaltıydı. Kararın "sanık" hanesinde onaltı sabık Bakanın İsimleri sıralanmıştı. Sıralanmıştı ama, bunlardan sadece Hüseyin Avni Göktürk, Arif Demirer ve Mümtaz Tarhan serbest bulunuyorlardı.

Onaltı sanıklı meşhur, pil dâvasının gerekçesi şöyleydi :

"1957 milletvekili seçimlerine birbuçuk ay kala D. P. organı haline getirilen Devlet Radyosu yayını ve siyasî propagandasını bilhassa köylü vatandaşa duyurmak amacıyla ve sırf politik mülâhazalarla meri ithal rejimi dışına çıkılarak ve 6400 sayılı Devlet Malzeme Ofisi kurulmasıyla ilgili kanun hükümlerinin sarahati hilâfına 18.9.1957 tarih ve 4/9488 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Devlet Malzeme Ofisine 1 milyon 65 bin 40 liralık mamul ev ve radyo pili ithal ettirilmiş, Türk parasını Koruma hakkındaki 14 sayılı kararın ve bu karara müteallik Maliye Bakanlığınca yayınlanan 6 sayılı tebliğin birinci maddesine aykırı surette bazı Elçilik ve Ateşelikler adına sarı permi verilerek pil ithali fiat muamelesinden hariç tutulmuş, en ucuz teklif veren firma yerine elçilikler vasıtasıyla cari fiat dışı muameleler yapılmış, ithal edilen pillerden bir kısmı uçakla yurda nakledilip pil mubayaa bedelinden çok fazla" nakliye ücreti ödenmiş ve binnetice 63 bin 837 dolarlık bir Hazine zararına sebebiyet verilmiştir."

İşte bu meseleden dolayıdır ki Yüksek Soruşturma Kurulu kararın altında bulunan onaltı imzanın sahibinin muhakemesini gerekli bulmuş ve serbest olan Uç sabık bakanın yakalanıp cezaevine gönderilmesiyle ilgili tezkereyi Ankara C. Savcılığına yollamıştı.

« D. P. Kompleksi»

Bir nokta halledilmeden, siyasî hayatımızdaki huzursuzluk giderileceğe benzememektedir. Bu A.P., A.P. midir, yoksa D. P. mi? Eğer A. P. ise, yahi bir yeni ve müstakil partiyse, eski devrin -isterse sevaplarını kendi gelir hanesine varsın kaydetsin- günâhlarıyla alakalı değilse hiç mesele yoktur. Her şey, çekişilse de, sonda mutlaka hallolur ve sükunet avdet eder. Ama A.P., A.P. değil de D.P. ise, yani sadece bir isim değişikliğiyle restorasyon peşindeyse yeni hayat tarzımıza asla intibak edemeyecek ve D. P. nin âkibetine, A. P. ismi altında en kısa zamanda uğrayacaktır. Zira, iktidardaki D. P. nin, bütün imkânlarıyla önleyemediği bu âkibetten kurtulmaya çelimsiz A. P. nin gücü yetmez, kudreti yetmez.

Bu gerçeğin yanında, ortada bir güçlüğün bulunduğu muhakkaklar.. A. P., prensiplerini olmasa bile kadrosunu ve müşterisini D. P.den almıştır. A. P. nin Meclisteki temsilcileri arasında D. P. günahkârlarının en yakınları bulunmaktadır ve bunlar, o yakınlarının başına gelenleri hâla' "siyasi kaza" saymak temayülündedirler. Şahısları itibariyle bu tutumlarını anlayışla karşılamak, üzerilerine pek varmamak lâzımdır. Bir oğulun babasının, bir eşin kocasının, bir kardeşin kardeşinin suçlu olduğunu hakikaten kabul etmesi için gıpta edilecek bir olgunluğa erişmesi şarttır ki böyle bir alâmet, bahis konusu A. P. temsilcilerinde pek görülmemektedir. Ama, şahısların temayülünden A. P. nin kendisini, parti olarak kurtarması, taze hüviyet alması lâzımdır. Bir takım Yassıada avukatları, Yassıadada hukuk yoluyla yapamadıklarını Mecliste politika kuvvetiyle başarabileceklerimi sanıyorlarsa fena halde yanılıyorlar demektir. Onlar için elverişli ortam halinde kalmakla, asıl A. P. kendi bindiği j dalı kesmektedir.

27 Mayıs hareketi, bir siyasi kaza değildir. 27 Mayıs hareketi yoldan çıkmış bir iktidarın, süngü kuvvetiyle ve milletin kahir çoğunluğu tarafından yola getirilişidir. O iktidarla mücadele etmiş olmak, kusur değil, meziyettir. Böyle bir mücadelede ön. safı işgal etmiş olanlar belki A.P. nin düşmanlığını kazanmışlardır. Belki D. P. onlarda "sebeb-i felâket"ini görmektedir. Ama A. P. nin, kendisini bu kompleksten kurtarması şarttır. Salim Başol, A. P. yi değil, D. P. yi muhakeme etmiştir. Hüseyin Nail Kubalı, A. P. ye karşı değil, D. P. ye karşı baş kaldırmıştır ve şereflerin en büyüğünü kazanmıştır. İlim adamları A. P. nin ölüm fetvasını vermemişlerdir. D. P. 'hakkında ilâm çıkarmışlar, o safta suç işleyenleri mahkum etmişlerdir.

A. P. bir an, memleketin 1960 baharındaki halini, havasını, manzarasını hatırlarsa D. P. olmak yerine A.P. kalmanın kendisi için daha faydalı olduğunu anlayacaktır. Bilinmez, A. P. liler kendilerini bilinen seçimi: neticesine götüren havanın, bu mübalâğaları yüzünden her gün biraz daha fazla dağılmakta olduğunu farkediyorlar mı? D. P. yi unutmazlarsa, bir gün kapılarında D. P. nin mukadderatını bulacaklardır.

Savcılığın Emniyeti durumdan haberdar etmesiyle Başkentte ve İstanbulda aramaya haftanın başındaki pazartesi günü başlandı. • Ancak Emniyetin, aranılanlardan meşhur Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürkün adresini tesbit edememesi, ayrıca Milli Eğitim Şûrasında hulusta Tarhanı bulamayışı, tevkiflerin bir gün sonra yapılmasına sebep oldu.

Haber o gün süratle duyulmuş, Emniyetle birlikte basın mensupları di aranılanların peşine düşmüşlerdi. Basın mensupları Emniyetçiler kadar talihsiz çıkmadılar.

Pazartesi gecesi, saatlerin 20.30 u gösterdiği sırada Kediseven sokağındaki Konfor Palas otelinin 27 ve 28 numaralı odalarının meydana getirdiği dairenin kapısı kısa fasılalarla çalındığında, Hüseyin Avni Göktürk, robdöşambrını giymiş, eşiyle herşeyden habersiz sohbet etmekteydi. Kapıyı tıkırdatan bir gazeteciydi. Kara haberi Göktürke getirmiş ve ne yapacağını izlemek görevini yüklenmişti. Göktürke, tevkifi için müzekkere kesildiği söylenilince evvelâ bir iki saniye durakladı. Aynı anda dairenin kapısından bir çığlık duyulmuş ve bayan Göktürk fenalasmıştı. D. P. iktidarının "şamar oğlanı" tâbirini uzun bir süre uhdesinde bulunduran Adalet Bakanı Göktürk daha sonra elini yüzüne götürüp, dudaklarım ovalamağa başladı. Habere pek fazla inanmıyordu. Gazeteciye müzekkereyi gözüyle görüp görmediğini sordu. "Evet" cevabını alınca meselenin bir oyun olmadığını anladı. Üstelik malûm "pil" olayından haberdar olanların başında geliyordu. Dosyanın incelenmekte olduğunu biliyordu. Sadece bu kadar çabuk harekete geçileceğini kestirememişti.

O gece Göktürk için oldukça sıkıntılı geçti. Kahveyi pek az seven ve oldukça tutumlu olan eski Profesör sabaha kadar dört tane az şekerli kahve içti. Bavulunu hazırladı ve gözünü kırpmadı.

Sabah saat 8.38'i gösterirken 2. Şube görevlilerinden iki kişi Konfor Palasın kapısından girdiler. Görevlilere kapıyı bayan Göktürk açtı. Bayan Göktürk şaşırmamış, gelenlere beklendiklerini hareketleriyle anlatmıştı. Bir saate yakın bir zaman geçti. Göktürk odanın kapısından elinde küçük valiziyle göründü. Sahibi bulunduğu otelin kasasına yaklaştı. Bir miktar para aldı. Bir jipe bindirilerek Adliyeye götürüldü. Göktürkün Merkez Cezaevine girerken son sözü:

"— Tez giren tez çıkar.. Adalete güvenimiz vardır" oldu.

Bir yirmibeşlik haber..

Haftanın başında salı günü Göktürk sahibi bulunduğu otelden alınırken Ataç sokaktaki 66 numaralı evin kapısından, hareketleriyle yumuşak tabiatlı olduğu anlaşılan, son derece zarif, neşeli bir adam çıktı. Adam kapıdan adımını atmıştı ki tanımadığı bir gençle karşılaştı. Genç, gazeteciydi ve istemiye istemiye D. P. devrinin meşhur Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhana tevkif edilmesi için müzekkerenin kesildiği haberini verdi. Tarhan şaşırdı, bocaladı, fakat renk vermek istemedi. Bir iki saniye inanmadı ama sonra adımlarını sıklaştırıp en yakın gazete bayiinin bulunduğu yere seğirtti. Eline alıp baktığı gazetenin manşetinde kendi ismi, tevkif kararı ve resmi vardı.

Soruşturan **K. kara**rıyla tevkif edilen Tarhan ve Göktürk
Gün ola, harman ola

Tarhan, haberi okuyunca birden sükûnet buldu. Medeni bir adamın cesaretiyle bir taksi çevirdi ve çalışmalarına katıldığı Eğitim Şûrasının toplandığı Gazi Eğitim Enstitüsüne gitti. Burada, etrafını gazeteciler sardılar ve Tarhan bir saniye yalnız kalamadı.

Çalışamıyacağını anlayıp, Bulvar Palasta bir öğle yemeği yemeyi düşündü. Sükûnetle Bulvar Palasa gitti. Yemeği iştihayla yediği söylenemez. Çorbasının hepsini içmedi. Rostoyu ve salatayı bitirdi. Meyva olarak bir elma yedi ve saat 18 e kadar muhtelif yerlere telefon etti. Tarhan 18 de Emniyet Müdürlüğüne giderek tealim oldu.

Aynı, gün, aranılan üçüncü adam İstanbuldan kendi otomobiliyle Başkente doğru yola çıkmıştı. Demirer haberi gazete ve gazetecilerden öğrenmişti. Haftanın ortasında çarşamba günü saatlerin 13.55'i gösterdiği sırada Demirer de Merkez Cezaevinin

Radyo mikrofonları

Olur mu, ya?

Son tevkiflerin, hani bir takım kimselere ateşli nutuklar söyleten, dokunaklı yazılar yazdırtan tevkiflerin politika yönünden uygunlukları veya uygunsuzluklarını bir kenara bırakalım. Ama, bunların sebebi üzerinde durursak ne görürüz? Göreceğimiz şudur: Dün, D. P. yi batıran, bugün A. P. yi tehdit eden âmil. Yani, bir seçimde, şu veya bu yoldan oy almış olmanın seçilenlere istedikleri her şeyi yapma selahiyetini verdiği. Halbuki bu, Demokrasi değildir. Demokrasi bir oyundur ki, eğer sahadan atılmak istenmiyorsa, oyuncular oyunun bütün kaidelerine riayet edeceklerdir.

D. P. yi cahil ve iptidai liderlerinin "Yaparım, olur" zihniyeti perişan etmiştir. Yapmışlardır, fakat olmamıştır. Zira devlet adamı diye ona denir ki, girişeceği teşebbüsün imkân nisbetini bilir, iyi tartar. Bu kusur sâdece D. P. ye ait değildir. Ondan sonra gelen M. B. K. İdaresi altında da "Karar verdik, icra ettik, bitti" tezinin şampiyonları 27 Mayısın güzel havasının süratle değişmesinde başlıca rolü oynamışlardır.' Fütursuzluk, en kontrolsuz iklimlerde bile siyaset adamlarına felâket getirir. Nerede kaldı, Demokrasi gibi kontrol rejimlerinde?

Üstadlar bugün tevkif edildiler. Ama, ne yapmışlardı, bir de onu düşünmek gerekmez mi? Türkiye seçime gidiyor. Seçimi kazanmak için D. P. teşkilâtına jeep lâzım. İthalatın bir nizamı var. Fakat kim dinler, nizamı? Mesele, şu jeep'ler gelsin. Partiyi değil, devleti düşünmekle, mükellef Bakanlar Kurulu, sanki D. P. Genel İdare Kuruluymuş gibi en kestirme yoldan jeep'leri getirmiş ve teşkilâtına dağıtmıştır. Bu davranışın altında yatan, Bayar Menderes ikilisinin iflâs etmiş zihniyetidir: Bir seçimi kazanmak için her hareket mubahtır ve seçimlerde elde edilecek başarı kefaret yerine geçer. Bu, tam bir kumarbaz davranışıdır. Gayeye götüren her yolun meşru olduğu inancı benimsenirse, bir gün gelir millet ayaklanır ve işte 27 Mayıs kafalara dank diye iniverir.

Pil hikâyesi bundan farksızdır. Hale bakın: D. P. 1957'de Radyoyu ele geçirmiş bulunuyor. Muhalefet partilerine tek kelime söylemek hakkı tanınmamıştır. Ama Bayar, ama Menderes, ama D. P. itin bütün ileri gelenleri konuşabilmektedirler. Bizzat konuşmaları bir yana, Radyonun, her yayını bir D. P. propagandasıdır. Ancak memleket batmış haldedir. Hiç bir şey yoktur, her şey karaborsadadır. Pil de öyle.. Halbuki köylü, radyosuna pille dinlemektedir. O halde, seçimlerden önce gelsin piller. Düşününüz, Hilali devletin elçilikleri vasıtasıyla yapılan bu piller Türkiyeye uçakla nakledilmiştir. Yani bir pil için ödenen döviz, pilin bedelli olan dövizden fazladır! Böyle bir israf, böyle bir "kendini devlet sanma", böyle bir rezalet belki de XIV. Louis devrinden bu yana hiç bir tarafta görülmemiştir. Devlet Bayardır, devlet Menderestir, devlet D. P dir.

Bu zihniyet zaten cezalandırılmıştır, şimdi yeniden ikinci sınıf suçlular aramak doğru değildir.. Amenna. Ama, bu zihniyet ceza görmesi gereken bir zihniyet değildir?. İnsaf beyler. İhtilâl, işte bunun için oldu zaten!.

büyük demir kapısının arkasında kayboluyor ve basın mensuplarının yakınen tanıdığı Hilton adı verilen lüks koğuşa yerleşmek üzere muamelesini tamamlıyordu!

Tevkifler devam ediyor..

Yüksek Soruşturma Kurulu, haftanın başında salı günü, tekemmül etmiş bulunan diğer kararnameleri de sırasıyla açıklamaya ve tatbik safhasına koymaya başladı. Bu yeni karardan ilki, "Esas : 1960/259, Karar: 1960/293" numarasını taşıyordu ve sanıkları, sabık Tarım Bakanı Nedim Ökmen ile halen Bahçeköy Orman işletmesinde mütehassıs müşavir olarak çalışan eski Orman Genel Müdür Yardımcısı Mustafa Salkayaydı. Sanıklardan Ökmen, Kayseri Cezaevinde tutuklu bulunduğu için hakkında kesilen tevkif müzekkeresi Kayseri Savcılığına yollandı. Mustafa Salkayaya ait olan da ilgili Savcılığa gönderilerek tevkifi sağlandı.

Yeni dosyadaki suç, Orman İdaresi nakliye müteahhidi D. P. li Sadık Dinçsoya mukavele hükümleri dışında ödenen 19 bin 134 liradır. Bu ödeme, Salkaya tarafından sağlanmıştır.

Çarşamba günü açıklanan 1961/1008 sayılı karan haftanın olayı oldu. Zira, bu defa tevkifleri istenenler bir hayli önemli mevkilerde halen vazife görmekteydiler. Mesele gene 1957 seçimlerinde D. P. için Verdi Limited Ortaklığının aracılığı ile İsrail den getirtilen 150 adet jeep'in ithalindeki usulsüzlüktü. Birinci derecede mesul, zamanın Koordinasyon Bakanı Sebati Atamandı. Ama diğer sorumluların tevkifi kıyametin kopmasına sebep oldu.

Tevkifi istenen altı kişiden ikincisi, eski Ticaret Bakanı müsteşarı Celâlettin Avni Abanozoğluydu. Bir diğeri halen Bern büyük Elçiliğimizde Ticaret Müşaviri bulunan Süleyman Çeşmebaşı idi. Üçüncü isim, halen Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdür Muavini Necmi Çelik, dördüncüsü halen Merkez Bankası Genel Müdür Muavinlerinden Fikri Diker ve o sıralarda Merkez Bankası Dış Muameleler Müdür Muavini, bulunan Kemal Soğancılardı.

Yeni dosyaların gürültüsü hakikaten fazla oldu ve derhal ortalığa bir söylenti yayıldı. Yüksek Soruşturma Kurulunun Şubat ayının beşinde aldığı 924 bin liralık tahsisat pek işine yaramıştı. Tevkiflere tahsisatın alındığından sonra başlanmasına, Soruşturma Kurulunun şimdiye kadar elini bir şeye sürmemiş olmasına ne demeliydi!

Ancak meselenin esası araştırılınca gerçeği bulmak kolay olacaktır. Yüksek Soruşturma Kurutu Yas---da davalarının bitiminden bu yana 133 tevkif müzekkeresi kesmiştir. Bunların hadise yaratmamasının sebebi sâdece tevkifine karar verilenlerin halen Kayseri Cezavinde bulunmalarıdır. 924 bin liralık tahsisat istim gibi arkadan gelmiş ve oldukça zor durumda bulunan Kurulu biraz ferahlatmıştır.

Mahkûmlar

Ol saltanatın

Geride bıraktığımız haftanın ortasında çarşamba günü saatlerin 38. 10'u gösterdiği sırada Gölbaşından Başkente doğru en az 110 km. hızla seyreden bir ambulansı görenler başlarını iki yana sallayıp :

"— Allah allah!.. bu ne acele böyle!." diye söylendiler.

Mavi renkteki Chevrolet markalı lüks hastane arabası aynı hızla Dikmen yoluna saptı. Yolun darlığı ve eskiliği otomobilin hızım kesmedi. Ancak, şehre girildiğinde şoför, gaz pedalına basan ayağını biraz kaldırdı. Mavi Chevrolet otomobil, Cebeciye giden Gökalp Caddesine saptığı sırada içinde bulunan hasta ile yanındaki kızı, şoföre Ankara Hastahanesine gitmesi için ısrar ettiler. Şoför şaşırmış, aldığı emrin aksine bir harekette bulunmanın düşüncesiyle telaşlanmıştı. Mavi Chevrolet otomobil, sabık Cumhurbaşkanı Celâl Bayarla kızı Nilüfer Gürsoyu Kayseriden getirmekte ve ilgili makamların tesbit ettiği hastane olan Tıp Fakültesine götürmeğe hazırlanmaktaydı.

Ancak, nasıl olduysa oldu, mavi hasta arabası Tıp Fakültesine sapacağına, Ankara Hastanesinin bulunduğu caddeye yöneldi.

Hastanenin kapısında nöbetçi doktor, hastanın elindeki kâğıdı uzun uzun inceledikten sonra Nilüfer Gürsoya hitaben:

"— Kağıt Tıp Fakültesi Hastanesine yazılmış. Ben bu hastayı kabul edemem" dedi. Hasta ve kızı Ankara Hastanesinde yatmakta ısrar ettiler. Nöbetçi doktor, Kirazda devam etti. Tartışma adamakıllı şiddetlenmeye başlamışken hasta Bayar, kızına:

"— Hadi kızım, hadi.. Tıp Fakültesine gidelim" dedi.

Ambulans, yeniden harekete geçti ve Tıp Fakültesi Hastanesinin yokuşunu tırmandı. Tıp Fakültesi Hastanesinde son derece sıkı emniyet tedbirleri gündüzden alınmış, stenli subaylar, Bayar için ayrılan "İntan Hastalıkları Kliniği"nin ikinci katındaki tek kişilik odaya giden yolları tutmuştu.

Hasta Bayarın Tıp Fakültesi Hastanesinde ilk günü tek başına geçti. İçeri Fakülte Profesörlerinden Behiç Onuldan başkası sokulmuyor, telefonla konuşmasına müsaade edilmiyor, hattâ kızı Nilüfer Gürsoy dahi yanına alınmıyordu. Aynı gün, Tıp Fakültesi Hastanesi Baştabipliğine gelen bir haber, Bayarın Ankara Hastanesine nakledileceğini bildirdi.

O gün, saatlerin 18.30 u gösterdiği sırada nakil, Ankara Cezaevine ait bir arabayla yapıldı. Daha önce Ankara Hastanesinin kapısında gerekli emniyet tertibi alınmıştı. Hastanenin Başhekimi Abidin Ara, Bayarın yatacağı odayı hazırlatmıştı. Bu hazırlıklar arasında odaya bağlı olan telefonun iptali de vardı.

Bayar, kızının ve yanında bulunan diğer görevlilerin yardımları ile aslında Tıp Fakültesine bağlı olan Gastno - Enteroloji Kliniğindeki 361 numaralı odaya yatırıldı. Ankara Savcısının ve Ankara Hastanesi Başhekimi Dr. Abidin Aranan nezareti altında ilk muayenesi yapıldıktan sonra, kızı Nilüfer Gürsoy ile başbaşa bırakıldı. Bayarın yattığı 361 numaralı odanın kapısında da gerekli emniyet tertibi alınmıştı.

Düşük Cumhurbaşkanının yatmakta olduğu 3. katta, belli bir sessizlik hüküm sürmekteydi. Bir ara, kapıda bekleyen jandarma, hastanın nöbetçi hemşireyi istettiğini haber verdi. Nöbetçi Hemşire acele olarak bulundu. Oturmakta olduğu yatakta sağ eliyle mütemadiyen başını tutan Bayara:

Celâl Bayar
Misafir umduğunu değil...

"— Efendim!.. Bir şey mi var?" dedi. Bayar, halinden son derece şikâyetçi bir eda ile :

"— Ne olacak, arabaya başımı yurdum" dedi ve devam etti :

"— İnsanı yük arabasıyla taşırlarsa böyle olur tabii. Başını da vurur, başka yerini de.." Sonra, nöbetçi hemşireye, hafif bir sıyrık bulunan tepesini işaret etti.

Biraz sonra bulunan, Hastanenin nöbetçi doktoru Bayarın sıyrık yerine pansıman yaptı. Şikâyetin birincisi böylelikle atlatılmış oluyordu. Ama ne var ki, Düşük Cumhurbaşkanı fazla heyecandan ishal olmuştu. Nöbetçi hemşire bir defa daha bulundu ve hastaya "Sulfaguanidin" ile birlikte, kalbi takviye edici' "Eguanil" tabletleri verildi. Sonra da sabaha kadar ne kimse onun kapısını açtı, ne de o kimseyi aradı.

Ankara Hastanesindeki ilk gecesini Kızı Nilüfer Gürsoyla birlikte geçiren Bayar, ertesi sabah bütün çabalarına rağmen yalnız kalmaktan kurtulamadı. Başhekim Abidin Aranın Savcıyla vaki görüşmesinden sonra, Nilüfer Gürsoyun hastanın yanında kalma izni kaldırıldı.

Düşük Cumhurbaşkanının, sıhhatinde Kayseriden geldiği çarşamba gününden beri bir değişiklik müşahede edilmemiştir. Kayseri Hastanesinde konulan "Koroner yetmezliği", "Kalp damarları sertliği" ve "Divertibürit - barsak kanaması" teşhislerine dair raporlar henüz Ankaraya gelmemiştir. Ankaradaki asıl muayene, bu raporlar geldikten sonra yaşılacak ve teşhis konulacaktır. Tıp Fakültesi doktorları, Bayarın sıhhati hakkında pek iyimser değildirler.

Düşük Cumhurbaşkanının tedavisi ile Tıp Fakültesi Gastro - Enteroloji Profesörü Hamdi Aktan ilgilenmiştir. Prof. Akıtanın yanına yardımcı olarak, aynı hastaneden bir de hemşire verilmiştir.

Bayar, haftanın sonunda cumartesi, günü, Prof. İrfan Titiz, Prof. Hamdi Aktan ve Prof. Recai Ergüder tarafından son muayenesi yapıldıktan sonra, kendi arzusu ile aynı gün saat 19.30'da Kayseriye hareket etti.

Düşük cumhurbaşkanının tekrar Kayseriye dönmesinin sebebi zahiren, Ankarada tedavinin Kayseridekinden farklı olmayacağı şeklinde gösterildi. Fakat asıl sebep, Bayarın Ankarada umduğu ilgiyi ve yakınlığı bulamamış olması ve bu yüzden de dostlarının çoğunun bir arada bulunduğu eski yerine dönmeği tercih etmesidir,

Tarım

Yanlış hesap ve Bağdat

Bitirdiğimiz haftanın içinde, bir yanlış hesap hemen hemen Bağdattan çevrildi ve çok geniş bir kütlenin ferahlık duymasına yol açtı. Yanlış hesap 193 sayılı ve ziyadesiyle meşhur Gelir Vergisi Kanununun zirai gelirlerle alâkalı hükümleridir. Bu hükümleri Mart başından itibaren tatbik edilecekti. Kabul edilen değişikliğe göre, yeni hükümler kanunlaşıncaya kadar zirai kazançlardan vergi alınmayacaktır. Memleket umumi efkârına hakim kanaat ve kuvvetli cereyan her vatandaşın takati nisbetinde mutlaka vergi vermesi olduğu halde, bu değişiklik müsbet ve makul karşılandı. Ancak, hareketin doğruluğunu kabul edenler, politikacıların işi sürüncemede bırakarak ziraî kazançları çıkmaz ayın son çarşambasında vergiye tâbi tutmaları endişesini izhardan da geri kalmadılar. Buna karşı, Hükümet ve Basın dikkatli, tedbirli, uyanık bulunmak zorundadırlar.

Şurası bir gerçektir ki her yeni vergi, onun mükellefi haline getirilen zümre için tadsız bir hâdisedir. Evvelâ cepten para çıkacaktır. Bunun yanında, bir çok çapraşık muamele zaman ve emek alacaktır. Çifti sürüp çubuğu yakmak varken, bir de vergi ödemenin ziraatçileri memnun etmeyeceği tabiidir. Bu milli olmaktan ziyade beşeri bir davranıştır.

Nitekim bu yüzden, daha zirai kazançların vergilendirilmesi temayülü başgösterdiğinde mukavemet teşebbüsleri olmuştur. Ancak, ortada pek açık 'bir haksızlık bulunduğundan prensibe itiraz kolay olmamıştır. Büyük ziraî kazanç sahipleri hemen "Canım, biz hiç vergi ödemeyelim demiyoruz" bayrağını ellerine almışlar ve işi yokuşa sürme yolunu tutmuşlardır. Söyledikleri arasında haklı noktalar da olduğundan, bunların taraftar bulması güç olmamıştır. Fakat M. B. K. idaresi, sadece vergi politikası bakımından değil, sosyal adalet açısından da fikrinde ısrar etmiş ve kanun çıkmıştır.

Ancak, tatbikatın hazırlanışında bir büyük hata yapılmıştır. Hükümleri zirai hususiyetlerden pek, de haberdar bulunmayan maliye uzmanları kaleme almışlar ve maliyeci gözüyle vergi tarhına kalkışmışlardır. Bunun yanında, vergi mükellefi haline getirilen kütlenin sosyal şartları hemen hiç kaale alınmamış, seviyesi göz önünde tutulmamıştır. Geniş çoğunluğuyla köylü olan bu zümreye yeni mükellefiyetler yüklenirken bunların altından kalkabilip kalkamama imkânları lâyıkı veçhile dikkate alınmamıştır. Bu yüzdendir ki, hiç vergi istemeyenler kendi ekmeklerine yağ sürüldüğünü farketmişlerdir. Kanunun tatbik kabiliyeti bulunmadığı hemen görülmüş, haksızlıklar İhtiva ettiği anlaşılmış ve değiştirilmesi lüzumu ortaya çıkmıştır.

Bazı aksaklıklar

Evvelâ, defter tutma zorluğu hemen herkesi ayağa kaldırmıştır. Gelir vergisini iyi bilen mütehassıslar büyük şehirlerde bile tek tük mevcutken tarım bölgelerinde, küçük topluluklarda bunları ele geçirmek aya gitmekten zor iştir. Halbuki, yıllık hasılat tutan 100 bin liradan aşağı olan çiftçilerin kazançları götürü gider esasına göre tesbit olunacaktır ama, 100 bin lira veya daha fazla hasılat gerçek kazanç esasına göre vergilendirilecektir. 100 bin liralık hasılat ise, rakkamın ilk nazarda yüksek görünmesine rağmen bizim ölçülerimizle olağanüstü değildir. Zira işletme hesabı tutmak bu hasılat tutarını bulan çiftçileri hakikaten pek zor durumda bırakacaktır.

Aynı şekilde, "Gerçek ve götürü usulde hasılat", "Gerçek ve götürü usulde giderler", "Bilanço esası" "Zirai kazançlarda asgari kazanç esas" gibi fasıllarda da fazla miktarda "masa başı kokuşu" mevcuttur. Bunlar tatbikatta, basta Maliye mekanizması, pek çok kimsenin başını derde sokacaktır. Vergi tarhı mutlaka bir mesele olacak, zaten kifayetsiz kontrol sistemi vergiyi bir adalet değil, adeletsizlik unsuru haline getirecektir. Tıpkı başka bir çok sahada olduğu gibi vergi ödememek akıllılık, ö-

Tarlada çalışan çiftçi
Kitabı olacak

Türk köylüsü
Yeni *Mükellef*

demek aptallık sayılacak, iyi niyetli mükellefin karşısına çıkacak güçlükler ona en sonda lanet olsun dedirtecek, kaptıkaçtı usuller benimsenecek, ne İsa, ne Musa memnun kalacaktır.

, Küçük çiftçi muaflığı mekanizması da, başarılı işleme ümidi vermemektedir. Ne işletme büyüklüğü ölçüsü, ne de satış tutarı ölçüsü memleket şartlarına ve realitesine uymaktadır. İşletme büyüklüğü ölçüsünde bölgelerin hususiyeti hemen hiç dikkat nazarına alınmamıştır. Yedi grupta toplanan işletme büyüklüğü ölçüleri birbirine nisbetle adaletsiz olduğu gibi, grupların kendi içinde de bölgelerin hususiyetinden doğan farklar vardır. Meselâ Hububat ekilen arazinin yüzölçümü toplamı olarak 150 dönüm tesbit edilmiştir. Ama 150 dönüm arazi Konyada başka, Haranda başka, Hakkâride başka gelir sağlamaktadır. Bunların, bazen birbirleriyle hiç alâkaları yoktur. Sonra zeytinliklerde 800 ağaç, narenciyede 400 ağaç muafiyet hududu içindedir. Ancak Ayvalıkta 800 zeytin ağacının sağladığı kazançla Diyarbakırda 150 dönüm hububat arazisinin sağladığı kazancın da birbiriyle hiç alâkası yoktur. Hayvancılıkta da büyükbaş hayvan sayısı olarak konan 100 adet mera vaziyetine göre farklı gelir sağlamaktadır. Bu haksızlıkların daha basit bir vergilendirme sistemi içinde giderilmesi şarttır. Zaten bundan dolayıdır iki, tatbik kabiliyetine sahip olmadığı ortada bulunan zirai gelir vergisi, Bütçe varidatını azaltmasına rağmen tehir edilmiştir.

Karma komisyon

Şimdi yapılacak olan, verginin hükümlerini tarım mütehassıslarıyla maliye mütehassıslarının beraberce çalışacakları bir karma komisyonun revizyonuna tâbi tutmaktır. Bu çalışmalarda iki tarafın da mübalâğaya kaçmaması gerekir. Ziraatçılar, vergi ödemenin şart olduğunu kabul zorundadırlar. Maliyeciler ise, bunun bir yeni vergi olacağım, fazla karışıklığa iltifat edilmemesi gerektiğini, bir alışma payı bırakılacağım hatırda tutmalıdırlar.

Nafaka mı, Vergi mi?

Türkiyede vergi kaçırılmakta olduğu, artık hiç kimsenin meçhulü değildir. Ama bilir misiniz ki Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Türkiyede bir vergi mükellefinin günde 5, ayda 150, yılda 1800 lira ile geçinebileceği, bunun üstünde kazanç sağlıyorsa ondan kendisine hisse vermesi gerektiği kanaatindedir? Mükellef evli ise bu miktara eş için günde 3, ayda 90, yılda 1080 lira, çocukların her biri için günde 2, ayda 60, yılda 720 lira daha lütfedilmektedir.

Şimdi, İstanbulda yaşayan, ticaretle geçinen evli, üç çocuk sahibi bir mükellef düşününüz. Bu, orta halli bir aile olsun. Adamın, işi ve sosyal mevkii bakımından bir yaşayış düzeni vardır. Kira evinde oturmaktadır. Çocuklarını okutmaktadır. Bu adama Maliye Bakanı demektedir ki: "Siz beş kişi, ayda 420 lira ile geçineceksiniz. Bunun üstünde para! kazandın mı, ben senden vergi alacağım."

Bu ailenin hiç, ama biç bir lüksü bulunmasa, lütfen insaf ile düşününüz, ayda 1500 liradan az parayla geçinmesine maddeten imkân varmıdır? Aile, ne yapacak edecek, beraber çalışarak mutlaka bu parayı sağlayacaktır. Demek ki, Maliye Bakanının tanıdığı 420 liraya her ay 1080 Ura teklemek zoru vardır. Bu ise, yılda 12 bin 960 lira eder ki bunun iki bin lira kadarı, yani ayda 200 lirası gelir vergisi diye ödenecektir. Eee, bizimki kadar kontrolsuz bir sistemde adam bu parayı kaçırır mı, kaçırmaz mı? Bütün büyük lâflar bir kenara. Vergi adabı, vergi mecburiyeti, vatandaşlık vazifesi de öteye. Ama adam, ailesinin nafakasını uç uca temin ederken mutlaka hileli beyanname verecek, mutlaka kazancının o kısmını saklayacak, boğazından kesip Maliye Bakanına vergi ödemeyecektir.

Derdin büyüğü ve sistemin adaletsiz oluşu 'buradan gelmektedir.! Beyannameli mükellefler, adeta meşru sayılacak bu sebepten nafakalarını devlete vermemektedirler. -Tabii, bu, yol olduğundan nafakanın çok üstünde kazançlar da vergiden kaçırılmaktadır-. Ama maaş, ücret; veya gündelik alanlar, yani memurlarla işçiler o 420 liranın -tabii, aile boş kişilikse- üstünde kazandıkları her kuruştan Maliyeye hisse ödemektedirler.

O halde, yapılacak olan nedir? Vergi meselesi ele alındığında ya asgari geçim indirimi gülünç olmayan bir miktara yükseltilmeli, ya da bazı zaruri masraflar için muafiyet tanınmalıdır. Bu yapıldıktan sonra, geri kalan kazançlar istenilirse % 90 nisbetinde vergilensin. İnsanları nihayet yaşayacaklardır. Prensiplerini benimsediğimiz toplumlarda her insanın emeği karşılığı kazandığı parayla bir belirti (standartta hayati sürme hakkı mukaddestir. Bu standardın icapları göz önünde bulundurulmaksızın, dar maliyeci gözüyle hazırlanacak her reform, her tasarı daha baştan başarısızlığa mahkûmdur.

Her vergi sevimsizdir. Ama geçimini sağlayamayan adamdan vergi) kesmeye kalkışmak sadece sevimsiz değil, aynı zamanda haksızdır da..:

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Silahsızlanma

Mesaj yağmuru

Aylardan beri ölü noktaya gelmiş gibi görünen silâhsızlanma meselesi, bitirdiğimiz hafta içinde canlanmış ve yeni bir açık arttırma"ya konu olmuştur.

7 Şubatta İngiltere ve Amerikanın Sovyet Rusya nezdinde giriştikleri teşebbüsü Moskova 11 Şubatta cevaplandırmış, bu cevap da 14 Şubatta Batılıların cevabına konu teşkil, etmiştir. Şimdi sıra yine Sovyetlerdedir. Moskovadan gelecek cevap önümüzdeki ayın 14 ünde toplanacak olan silâhsızlanma komisyonunun kaderini tayin edeceği gibi, Amerika ve İngilterenin atmosferde tekrar nükleer denemelere başlayıp başlamamaları için de önemli bir ölçü olacak-

Gerçi Başkan Kennedy bu fikirde değildir. Başkan ı çarşamba gecesi, yani son İngiliz -Amerikan cevabının Moskovaya verildiği gün tertiplediği basın konferansında, 18 üyeli Silâhsızlanma Komisyonunun hang kademede toplanması lâzım geldiğine dair teati edilen teklif ve, mukabil tekliflerin nükleer denemelere başlamak kararı üzerinde tesir icra etmiyecegini, bu kararın herhalde bir ay içinde verileceğini söylemiştir. Ama işte bu bir aylık mehil, Silâhsızlanma Komisyonunun toplantı tarihinde bitmektedir. Demek oluyor ki, Amerika ve İngiltere nükleer denemelere yeniden başlamak veya başlamamak için karar almak üzere komisyon çalışmalarını dahi beklemiyecekler, bu komisyonun hangi şartlar dahilinde toplanacağını görmekle yetineceklerdir.

Mareşal Voroşilof
Ağır aday

Durumlar

Cenevrede nükleer denemeleri durdurma müzakereleri tam bir çıkmaza girdiği zaman Batılılar bu müzakerelerden çekilirken, artık bu bahsin, de genel silâhsızlanma çerçevesi içinde konuşulması, diğer bir deyimle 18 li Silâhsızlanma Komisyonuna havale edilmesi gerektiğini söylemişlerdi. Fakat Sovyet Rusyanın itiraz ve ittihamları karşısında İngiltere ve Amerika, komisyon toplantısından evvel üç Dışişleri Bakanlarının toplanmasını Sovyetlere teklif etmişlerdir. Sovyetlerin cevabı şu olmuştur: Onsekiz üyeli yeni Silâhsızlanma Komisyonu, devlet ve hükümet başkanları kademesinde toplansın,

Nikita Krutçef
Sinir otu

Bu teklifi ile Sovyetler silâhsızlanma komisyonunu bir zirve toplantısı haline getirmek istiyordu. Komisyonda Batılılardan beş ve Sovyet blokundan beş üyeden gayrı sekiz de tarafsız memleket temsil edilmekte olduğuna göre, Krutçef bu tarafsızları kendi dâvasına kazanmak niyetinde görünüyordu.

Fakat öte yandan işin bir acaip tarafı da vardı. Tarafsızlar bu suretle otomatik olarak "Büyükler" safına katılmış oluyorlardı. Hem bu tarafsızların silâhsızlanma, hele nükleer silâhsızlanma ile alâkalan ne olabilirdi?

John Kennedy
Endişeler içinde

Batılılar verdikleri cevapta işin bu noktaları ile meşgul olmamışlar, sâdece hazırlıksız bir zirve konferansının uygun bir yol olmadığına işaret etmişlerdir.

Nüanslar

İngiltere de Amerika da, evvelâ Dışişleri Bakanlarının toplanmasında ısrar etmektedirler. Yalnız, Birleşik Amerika bu Dışişleri Bakanları toplantısına 18 li komisyondan bazı memleketlerin de katılacağını kaydetmekte, İngiltere ise komisyonun tam kadro ile Dışişleri Bakanları kademesinde toplanabileceğini ihsas etmektedir.

Bundan başka Silâhsızlanma Komisyonunun Birleşmiş-Milletlere raporunu sunması gereken 1 Hazirandan evvel, gerekli zemin bulunabilirse, yüksek kademede bir konferans aktedilebileceğine dair Amerikan cevabında bir kayıt da vardır.

Bu suretle bir nevi "şartlı zirve" üzerinde durulmuş oluyor. Bu, Sovyetler tarafından nasıl karşılanacaktır? Öyle görünüyor ki Krutçef, şimdi daha çok tarafsızların Sovyet teklifi karşısında takınacakları tavır ile ilgilenmekte ve hareket hattını buna göre ayarlamayı düşünmektedir.

Eğer, komisyonda Sovyet Rusyayı takip edeceklerinden şüphe bu-

kınmayan Doğu bloku üyelerinden gayrı tarafsızlar veya bunlardan mühim bir çoğunluk da bu zirve toplantım lehinde cevap verecek olursa, o zaman Batılıların red cevaplarına rağmen Krutçefin kalkıp Cenevreye gitmesi ve komisyonda bağıra çağıra Batılıları ittiham etmesi ihtimali vardır. Bu da tabii silahsızlanma görüşmelerinin esasen pek az olan başarı şanslarını sıfıra indirecek ve hatta çok tehlikeli bir hava yaratacaktır.

Çin

Garip gelişmeler

Krutçefin Batılılarla yeni bir zirve konferansına gitmek çarelerini arattırması şüphesiz ki Moskova ile Pekin arasındaki ideolojik gibi görünen, fakat aslında komünist dünyasının liderliği için açılmış bulunan mücadeleyi yatıştıracak mahiyette değildir. Hatta bunun, son günlerde Pekine atfedilen bir tasarının tatbikini yakma getirmesi ihtimali de vardır. Filhakika Çin komünistlerinin, Sovyet Rusya Komünist Partisinin 22. Kongresinde gizlenmez bir hal alan İhtilaf ile ilgili vesikalar hazırladıkları ve bunları basta Asya Afrika memleketleri komünist partileri ol mak üzere yabancı partilere gönderdikleri haber alınmıştır. Bu, büyük bir hesaplaşmanın ilk işlemleri gibi görünmekte ve Pekinin Asya-Afrika partilerini ve bunlara iltihak edecek olan diğer partileri bir konferansa davet ederek "Moskovaya karşı bir enternasyonal" kurması ihtimalinden bahsedilmektedir. Çinin bu münasebetle bilhassa Batı ile dâvası olan memleketler komünist partilerini kışkırtması beklenebilir.

Buna karşılık Moskovanın ya bir ayrı konferans toplaması, ya da olayları zorlamaktan kaçınarak zahiri bir uzlaşmaya gitmesi şıkları vardır. Sovyet Rusyada başlayan seçim kampanyası ise bu ikinci şıkkın seçildiğini düşündüren bir gelişme göstermiştir. Bunda içeriden Krutçefe karşı direnmelerin tesiri de vardır. Meselâ, içeride ve dışarıda "Dogmacılar" diye fark gözetilmeden bahsedilen Çin ve Arnavutluk idarecileri ve Molotofun idaresindeki "parti aleyhtarları" karşısında kabul edilen tutum bunu göstermiştir. Şiddetli hücumlara uğrayan ve bunları cevapsız bırakmamak cesaretini gösteren Molotof bugün Moskovada serbestçe dolaşmaktadır.

Daha dikkate değer olarak, Sovyet Rusya Yüksek Şûrası presidiumunun eski başkanı, yani Sovyetlerde devlet başkanlığı vazifesini ifa etmiş ve sonradan parti aleyhtarları grubu içinde ağır şekilde suçlandırılmış olan Voroşilof, gelecek seçimlere aday gösterilmiştir. Sovyet Rusyadaki seçim sistemine göre, gösterilen adayların seçilmemesi ihtimali bulunmadığına ve partinin tasvibi olmadan kimsenin aday gösterilmesi bahis konusu olmadığına göre, Voroşilofa yükletilen suçların üzerinden sünger geçirilmiş demektir.

Kennedy kurcalıyor

Çin - Sovyet ihtilâfında Moskovanın zahiri de olsa temkinli j tavrı cevapsız kalmamıştır. Çinde komünist rejim, kurulduktan sonra ilk defa 950 Şubatında Moskova ile Pekin arasında aktedilen ittifakın 12. yıldönümü münasebetile, geride bıraktığımız hafta Çinde yazılan ve söylenenler bu ittifakı vs Sovyet Rusya ile dostluk ve yakınlığı hararetle över mahiyettedir. İfadelerden gerek parti şefi Man Çe Tungun, gerekse devlet başkanı Liu Şao Şinin Moskova ile ipi koparmaya niyetli olmadıkları anlaşılmaktadır.

Bundan birkaç ihtimal çıkarmak mümkündür:

1 — Çin, ihtilâfı sonuna kadar götürmenin menfaati icabı olmadığı neticesine varmıştır. Zira diğer komünist memleketler gibi Mao Çe Tungun ülkesi de el'an Sovyet Rusyanın yardım ve hatta himayesine muhtaçtır.

2 — Moskova ile Pekin arasında dışarı sızmayan bir uzlaşma olmuştur. Bu takdirde Krutçef, olayların mantıki icabı, Batıya karşı şiddetli bir çıkış yapacaktır.

3 — Sovyet Rusyadaki Stalinciler ağır basmışlar ve Krutçefin aslında umumi komünizm programından sâdece taktik itibarile ayrılan tutumunda bazı değişiklikler yapmaya muvaffak olmuşlardır.

4 — Çin, aylardan beri korkulu bir fısıltı halinde dünya basınında dolaşan haberi haklı çıkarmış, yani nükleer silâhı imal etmiş ve kullanabilecek duruma girmiştir.

Bu son ihtimalin yankılarını Başkan Kennedy'nin, hiç şüphesiz Amerikan istihbarat servislerinin raporlarına büyük ölçüde yer veren beyanlarında bulmak mümkündür. Başkan Kennedy, nükleer denemeleri durdurmak ve nükleer silahları yasak etmek için senelerden beri fasılalarla devam etmiş olan müzakerelerin kesildiği arada olayı şu yönden alımı-

ti: "Bu müzakerelerin durması ve nükleer denemelerin yasak edilememesi diğer memleketlerin de bu silahlara sahip olmalarına yol açacaktır."

Burada Başkanı endişelendiren memleketler elbette ki Batı ittifakına dahil olanlar değildi. Hatta bu sahada tek başına hareket ettiğini ve edebileceğini zanneden ve "Yalnız süvari rolünden ayrılmaya razı olmayan General de Gaulle de değildi. Ne güne kadar ellerinde kalabileceği malum olmayan Büyük Çölde, bütün civar memleketlerin itiraz ve endişelerine aldırmayarak ve artık bugün için Amerikan ve Sovyet denemeleri yanında kestane fişeği kabilinden kalan birkaç atom denemesi ile 14. Louis devrinin satvet ve dârâtına kavuşulabileceğini düşünen Fransız idarecilerinin, bu rokoko mızıklanmaları büyük dünya muhasebesinde sütun dolduramazdı.

Başkan Kennedy'nin bahsetmek istediği komünist Çindi. Nitekim, geride bıraktığımız hafta içinde, çarşamba günü Başkan, tertiplediği basın konferansında bu sefer "Çocuğun a* dm koymuştur" Kennedy, "bir silâhsızlanma anlaşmasının müessir olabilmesi için buna Çinin de katılması lazım gelir" demiştir. Hem de "Bu yolda başgösterebilecek bütün zorluklara rağmen bu, şarttır" diye ilâve etmiştir.

Bu güçlükler hangi güçlüklerdir? Sadece Amerika ile Çin arasındakiler mi? Yoksa Çini Sovyet Rusyadan ayıran güçlükler de buna dahil midir?

Başkan Kennedy'nin derin bir sondaj yaptığı görülüyor. Bu kadar derinden yapılan yoklama ise Amerikalıların artık komünist Çinin de nükleer silaha sahip olduğuna inanmaya başladıklarını düşündürmektedir. Böyle olunca, silahsızlanma işi, hatta sadece silâhsızlanma değil, Mittin bir dünya muvazenesi "sil baştan meseline uymak zorunda kalacaktır.

İtalya

Fanfani'nin güçlükleri

İtalyada sola dayanacak olan yeni hükümeti kurmaya memur edilen Amintore Fanfani, bir süre nezleden

yattıktan sonra, şimdi istişarelerine hızla devam etmektedir. Hristiyan-Demokratların Napoli kongresinde verilen "Sola açılış" kararını ve buna göre yeni hükümet tecrübesinin sorumunu üzerine alan Fanfani'nin dört partiyi uzlaştırması ve bir program etrafında toplaması lâzım gelmektedir. Bunların başında tabii Fanfani'nin kendi partisi olan Hristiyan-Demokratlar gelmektedir. Hükümete dahil olacak Cumhuriyetçiler ile Saragat'ın demokratik sosyalistleri bir yanda, kabineyi dışarıdan desteklemeleri beklenen Nenni sosyalistleri ise diğer yanda olmak üzere dört dallı bir problem ortaya çıkmaktadır. Nenni'ciler karar vermek için Fanfani'nin programını ortaya koymasını beklemektedirler.

Napoli kongresinde "Sola açılış"

Fanfani
Çâre: Reform!

karan verilirken, bu akımı bizzat harekete getirenlerin başında olan Başbakan Fanfani, dış siyasette Batı Birliğine ve Atlantik ittifakına sadakati kuvvetle ifade etmiş, ne pahasına olursa olsun bunlardan ayrılınmayacağını ifade etmişti. Bu, Nenni sosyalistlerinin kendilerise göre nötralizmleri ile evvelbeevvel uzlaştırılması gereken bir ifadedir ve programın en önemli noktası bu olacaktır. Fakat öte yandan aynı program, bir yandan sosyal ve ekonomik, diğer yandan idari mahiyette bazı reformlara da yer verecektir. Kabinenin soldan destek alabilmesi büyük ölçüde buna bağlıdır.

.....an mucizesi

Bir süredir, çeşitli siyasi eğilimli sendika teşekkülleri, "Muhafazakar çevreleri suçlandırmaktadırlar. Bunların iddiası "İtalyan mucizesi" denilen kalkınmadan en az kazançlı sınıfların faydalandırılmamış olmalarıdır. Böyle bir mucize var mıdır? Vardır: Son iki senedir İtalyanın istihsali artarak diğer Avrupa memleketlerininkini geçmiş ve ihracat, da o nisbette yükselmiştir: Sendikalar bu artışın ücret ve maaşlara inikas etmediğini, bu yüzden merkez kesimi unsurların sola kaydıklarını iddia etmektedirler. Ayrıca, bu kalkınmanın işsizlikle mücadelede kullanılması istenmektedir. Filhakika halen İtalyada 1,5 ila 2 milyon işsiz vardır. .

Buna karşılık ekonomik hayata hakim olanlar, para krizi, yaratmadan ücretlerle oynanamıyacağını, gerçi sendikaların haklı oldukları noktaların bulunduğunu, ancak, bu gelişmede başlıca rolü kendi metodlarının oynadığını, ileri sürmektedirler. Buna dayanarak idareci sınıflar ciddi garantiler istemektedirler. Fanfani'nin programında telif edilmesi gereken başlıca iki eğilip budur.

Diğer reformalar

Fanfani bazı bünye reformları da yapmak zorundadır. Enerji kaynaklarının devletleştirilmesi ve büyük endüstri ve ekonomi işletmelerinin daha sıkı kontrol edilmesi bunlar meyanındadır. Bundan evvelki hükümetler Muhafazakarların baskısı altında bu yola girememişlerdir. Fakat şimdi sola açılışın başlıca şartlarından biri olarak bu "Liberalizm -Güdümcülük" dâvasını bir esasa bağlamak zarureti ortaya çıkmıştır.

Fakat iş bununla, da kalmıyor Bütün bir bürokrasi cihazının salim bir hale getirilmesi, eğitimin demokratlaşması, diğer bir deyimle özel eğitim müesseselerine yardım meselesinin halli de programın başlıca tasasıdır. Bu bilhassa idari taksimat meselesinde çıplaklığı ile ortaya çıkacaktır. Anayasa 16 muhtar bölge tesisini derpiş ettiği halde bugün ancak bu çeşit 4 bölge vardır. Yeni bölgelerin ihdası eğilim dâvasanı endirekt olarak, fakat çetin bir mesele haline getirecektir. Fanfani liberalizm güdümcülük, merkeziyet ademi merkeziyet, laiklik-dincilik çekişmelerini programında halletmek, telif etmek zorundadır. Sola açılış bu suretle tahakkuk edecektir.

Atom

Nükleer cehennem

girkaç hafta önce Amerikanın bellibaşlı teknik dergilerinde bir rapor yayınlandı. Bu rapor ilgi çekici olduğu kadar, üzerinde önemle durulacak, ibret verici neticeler ihtiva etmektedir. Rapor teknik esasları anlatmaktan çok, hesaplanmış veya tecrübeyle bulunmuş sonuçları açıklamakta, muhtemel bir nükleer harp halinde Amerikan endüstrisinin uğrayacağı sararları ve halik arasındaki muhtemel kayıpları incelemektedir. Bu zararlardan ve kayıplardan kabil olduğu kadar ucuz kurtulabilmek için alınması gereken tedbirleri sıralamakta ve halen bu tedbirlerin hangilerinin ne nisbetle alınmış olduğunu belirtmektedir.

Raporun ilk kısmında nükleer savaşta kullanılan klasikleşmiş bombaların dozuna göre zayiat miktarları gösterilmektedir. Buna göre Amerika Birleşik Devletlerinin sınırlan 'dahilinde patlayacak hidrojen bombalarının güçlerinin toplamı 1000 megaton -milyonton TNT- olursa, yani 10 megatonluk normal hidrojen bombalarından 100 tanesi Amerikadaki hedeflerine salimen ulaşırsa, bunlar patlayınca yayınlayacağı hararet memleket yüzeyinin % 4'üne tesir edecek, ayrıca memleketin % 20 si radyoaktif döküntülerden zarar görecektir. Bu hücum sadece askeri hedeflere yapılırsa memlekette mevcut endüstrinin onda biri kullanılmaz hale gelecek, İnsanların % 6 sı infilâk ve ateş tesiriyle, % 7 si radyoaktif tesirlerle ölecektir. Eğer hücumlarda hedefin yarısını askeri bölgeler, yarısım da sivil halkın yaşadığı bölgeler teşkil ederse mevcut endüstri tesislerinin % 40 i tahrip edilecek, insanlara % 34'ü ateş ve patlamanın tesiriyle. % 5 1 radyoaktif tesirlerle ölecektir. Sığınakların inşa edilmesi ve gerekli koruma tedbirlerinin alınması halinde insan kayıpları azalmaktadır. Bunun için yapılan tahminlere göre genel olarak yanma ve patlamadan ileri gelen ölümlerde bir azalma olmamakta, fakat radyoaktif tesirlerle ölüm nisbeti mütekabilen %7'den l'e ve *% 5 ten* l'e düşmektedir.

Bu Sovyetler Birliğinin elindeki nükleer silahların toplam olarak 1000 megaton -milyon ton TNT- gücünde olduğu tahmin edilmektedir; Ancak son aylarda Rusların yeniden nükleer denemelere başlamalarından, ellerindeki stokları büyütmek üzere çalışmakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu sebeple birkaç yıl sonra mevcut nükleer silâhlarının gücünü 10 katına çıkaracakları kabul edilirse, 10 bin megatonluk bir nükleer taarruz gücüne mâlik olacakları tahmin edilebilir. Raporda bu ihtimâl de dikkatle gözönünde tutulmuş olup, Birleşik Amerika ülkesinin % 42'einin bombanın patlaması ve bundan hasıl olacak sıcaklığın tesiriyle tahribata mâruz bulunacağı, % 95 nisbetindeki bir alanın radyoaktivite tesirinde kalacağı bildirilmektedir. Bu takdirde ise hücumun yalnız askeri hedeflere yöneltilmesi hâlinde mevcut endüstrinin % 30'u, yan yarıya askerî ve sivil hedeflere yapılan bir hücum halinde de % 80'i katlanılmaz hâle gelecektir. İnsan zayiatı, yalnız askerî hedeflere yapılan taarruzda ' % 72'yi bulacaktır. Yani sağlam olarak geriye ancak mevcut nüfusun dörtte birinden biraz fazlası kalacaktır. Taarruzun askerî hedeflerden yarı yarıya sivil hedeflere kayması halindeki karşıdaki düşmanın tutumuna göre daha akla yakın bir ihtimâldir- nüfûs kayıpları mevcudun % 90'ına yaklaşmaktadır.

Dehşet verici rakamlar

Yapılan atom denemelerinde elde olunan neticelere göre 1 megotonluk bir patlamada hasıl olan ateşten nüvenin çapı 2 bin 250 metre kadardır. 10 megatonluk bir bomba 5 bin 500 metre, 20 megatonluk bomba ise 7 bin 500 metre çapında ateşten küreler meydana getirmektedir. Bu kürenin azami çapını buluncaya kadar büyümesi sırasında dış yüzeyinin değdiği bütün maddeler ya eriyip buharlaşmakta veya bir anda alevler içersinde kalıp tutuşmaktadır. Bu ateş perdesi yalnız ağır beton tahkimatı tahrip edememektedir. Ateş toparlağının ışık enerjisi de önemli zararlar vermektedir. Meselâ 100 kilometre kadar uzaklarda bile patlama istikametinde bakan gözlerin ışığa hassas retina tabakalarının yanması suretiyle geçici veya sürekli körlük vakaları görülmektedir.

Ateş kütlesinin yayınladığı ışınlar bombanın toplam enerjisinin % 85'ini ihtiva etmektedir. İlk anda morötesi -ültra viyole- ışınlarından ibaret bulunan çok kısa bir parıltıdan sonra birkaç saniye kadar süren ve asıl tehlikeyi doğuran kızılötesi -infraruj- ışınları yayınlanmaktadır. Bu ışınların hızı saniyede 300 bin kilometrelik ışık marndadır. Ancak, patlama merkezinden uzaklaştıkça bu ısının tesiri ve tehlikesi birdenbire azalmaktadır. Bir fikir vermek üzere 10 megatonluk bir hidrojen, bombasının patladığı noktadan itibaren toprak üzerinde ve 6 bin 400 metre mesafede bir santimetre kareye 130 kalorilik bir ısı yayılmış olduğundan, meselâ caddelerdeki otomobillerin saç kaplamalarının bir anda eriyerek buharlaşacağını, halbuki iki kere daha uzak bir noktada santimetre kareye ancak 25 kalorilik birası yayılmakta olduğundan aynı otomobilin ancak döşemelerinin tutuşabileceğim belirtmek kâfidir.

Nükleer radyasyonların tesiriyle vukua gelen olaylara ve tehlikeye gelince;' vücuttan geçen radyasyon miktarının birimi "röntgen" olduğuna göre, 150 röntgene kadar radyasyon tesirinde kalan bir insan emin durumda bulunmaktadır. 150 röntgenden sonra hasta, 300 den sonra çok hasta, 450 röntgenlik radyasyona mâruz kalanlar ise % 50 ihtimalle ölüm derecesinde hastadırlar. 600' röntgenlik ışına mâruz kalmış bir insan için hiçbir kurtuluş ümidi bulunmamaktadır, hasta ergeç iki haftada ölür.

Bundan sonraki bir yazıda, alınması gereken tedbirlerle, bunların korumadaki tesir dereceleri üzerinde durulacaktır.

Bir atom infilâkı

Bereketli ölüm,

C E M İ Y E T

Halis Öztürk, sakıt milletvekillerinin en tok sözlülerinden... Her gün bir hikâyesi anlatılıyor... Hikâyelerinin bir samimi, bir insanî tarafı var...

Vaktiyle, para sarfetmemek için Avrupaya seyahate gitmezmiş. Arkadaşları vızır vızır gider gelir, ağzının suyunu akıtırlarmış. Birgün bakmış ki, 4-5 bin lira karşılığı döviz alan nem vızır vızır gidiyor, hem vızır vızır geliyor, hem vızır vızır eğleniyor, hem de dönüşte,kalan dövizleri vızır vızır bozduruyor. "O şekil" bozduruş neticesi cebine de birkaç bin lira atıyor üstelik.

Nihayet o da "havalanmış"... Gitmiş gelmiş, atlamış zıplamış, bozdurmuş kârlanmış ve yarı memnun. yarı şaşkın, şu itirafta bulunmuş yakın dostlarına :

"— Bu iş, eşkiyalıktan iyi... Üç eşkiya bir kişiyi soyar, o bir kişinin varım yoğunu paylaşırlar. 3 altun sana, 3 altun bana diye... Üstelik hayatlarını da tehlikeye atarlar eşkiyalar. Bu hem daha karlı, hem tehlikesiz eşkiyalıktan"...

Yaaa, bu hem daha kârlı, hem daha tehlikesiz eşkiyalıktan, başlangıçta...

"Nedim Ökmen Kayseride Kurandan parçalar tercüme etmekle meşgul... Bazı parçalar için de bestekâr arkadaşlarına başvurmuş, beste yaratsınlar diye... Bahadır Dülger tercümeler sıralamakla günlerini dolduruyormuş...

Fransızlar, "Felâket bazen işe yarar" derler... Derler amma, ne felâket kimsenin başına dolansın, ne işe yarasın... Kitapsızları "kitabî" olmağa sürükliyen felâket bile!...

Nedim Ökmen
Son pişmanlık

Suat Hayri Ürgüplü halinden son derece memnun. Bir liderlik havası var kendisinde...

Çalışanlar Partisinin kendisine bu hususta teklif yaptığı, kendisinin de teklifi müspet karşıladığı söyleniyor.. Yalnız, söylentiyi çıkaranlar öyle kişiler ki, menfi de karşılasa, müspet zannedebilirler...

Liderlik havasını sürdürdüğünün bazı belirtileri de var. Tarafsız bir gözle bakıldığında... İlişiği olmaması gereken yerlere fazla girip çıkıyor... Çalışma Meclisinde bile' boy gösterip -sıkı durun!- "sosyal adalet" üzerine nutuklar çekti...

İstanbula gitti, gene işçi sendikalarının bir toplantısını "şereflendirdi"... Şöyle, "sosyalizmi orta karar olan bir partinin lideri olsam" der bir tutumu var...

Olsun... Neyi eksik?.. Saçlarının beyazları var, gözlerinin tatlı kestane bakışı var. Boyu posu yerinde. Neyi eksik, neyi fazla, lider olmamak için?...

Nuri Beşer, kâğıt rengindeydi Mecliste. Sık sık, dinleyicilerin yığılı oldukları localara bakıyordu. Köşeye sıkıştırılmış bir hali vardı... A. P. lilerde bir nevi yerleşmemiş yılgınlık, C. H. P. lilerde de bir nevi arslanlaşma vardı... Eski Altındağ kaymakamı İhsan Kabadayı, Beşer konuştukça; küfrediyordu. Solgunluğuna rağmen, Nuri Beşer sözlerine sahipti. Bunda biraz, olayın üstünden onbeş gün geçmiş olmasının ve akıl hocalarının telkinlerinin tesiri vardı.

Birden hamaset destanları okumağa başladı:

"— Soyu Kılıçarslana dayanan ben.."

Gazeteciler locasında, bir gazeteci dövündü :'

"— Eyvâh! Nuri Beşer şimdi Anadoluya sahip çıkmağa kalkacak..."

Henüz sahip çıkmadı!...

İstanbulda Tabir hanında bürosu olan bir avukat eski hariciyelilerden-, bir notere gidiyor. Noter Cihad Babandan evvel Basın - Yayın ve Turizm vekilliği yapmış bir zat... Avukatın derdi ufak : Bir imza tasdiki... Noterin kâtipleri :

"— Yapamayız. Noter beyin emri diyorlar.

Suat Hayrı Ürgüplü
Liderlik yolunda

Avukat, noterin bölmesine geçiyor ve sebep soruyor. Vekil - Noter tekrarlıyor :

"— Yapamayız! Adliye Vekaletinin tamimi var, imza tasdiki yapılmaması için..."

Avukat, işini bir komşu notere gördürüyor.' Sonra merak edip, ayni yere' dönüyor :

"— Oturabilir miyim?" diye izin istiyor vekil - noterden. Vekil - noter:

"— Oturun" cevabını veriyor.

Avukat :

"—Böyle bir tamimi yokmuş Vekâletin. İşte başka bir meslektaşınız işimi yaptı" diyor ve muzafferâne bin eda ile elindeki kâğıdı sallıyor...

Karşısındaki avaz avaz bağırıyor:

"— Kalk bir kere! Sen benim arkadaşım mısın ki yanımda oturuyorsun ?"

Avukat cevap veriyor :

"— Burası arkadaş kabul yeri mi?"

"— Ben Vekilim Vekil!.. Bir Vekile nasıl bu şekilde hitabedebilirsin?"

Ve konuşma bu minval üzere devam ediyor...

Herhalde noterlik ayrı bir meslek, Vekillik ayrı... Belki ayni ihsan çok fantezili bir noter ve çok "durulmuş" bir Vekil olabilir. Fakat, merak bu ya, neden bir noter imza tasdikine yanaşmaz? Yeni moda bir fobi mibu?...

K A D I N

Ankara

Çocuk hakları

Muzaffer Suer arkadaşlarına baktı, sonra ağır ağır, kelimelerin üzerinde durarak konuşmaya **başladı:**

"— Biliyorum, dâvamız büyük bir davadır. Paraya, çeşitli imkânlara ihtiyacımız var. Yalnız bir zümreye, bir şehre, tek bir koldan hitap edecek değiliz. Bütün memleket çocuklarını içine alan bir programımız var. Çocukların, fakir olsun zengin olsun, haklarını koruyacağız. Modern çocuk terbiyesini kendi şartlarımıza uydurarak yaymaya, aileleri uyarmaya; , onlara yardımcı olmaya çalışacağız. Çocuğu suç işlemekten, avarelikten, tembellikten ve zararlı olmaktan kurtaracağız. Çocuğun iyi bir vatandaş olmasını sağlamak üzere hiçbir emeği esirgemiyecek, böylece toplumu temelinden kuvvetlendirmeye çalışacağız. Derneğimiz bir fikir derneğidir. Çocuk haklarına alt mevcut kanunları inceleyip, eksiklerin doldurulması için de teşebbüse geçeceğiz. Yavaştan başlıyacağız, programla, acele etmeksizin, fakat yılmadan gayeye doğru gideceğiz. Eğer isterseniz şimdi altı aylık bir çalışma programı yapalım."

Sustu, arkadaşlarına baktı. Herkes kalemini kâğıdını çıkarmış, birşeyler yazıyordu. Olay geride bıraktığımız haftanın içinde birgün, Ulusta bir avukatın yazıhanesinde cereyan ediyordu.

Muzaffer Suer, Çocuk Haklarını Koruma Derneğinin, yeni başkanıdır. Dernek dört senedir faaliyet göstermektedir. **Ama,** doğrusu istenilirse, çocuk hakları konusunda bir arpa boyu bile adım atamamıştır. İşte bundan sonradır ki kadınlar işe müdahale etmişler ve kongrede duruma hakim olarak iktidarı erkeklerin elinden almaya çalışmışlar, kendilerine bir kadın başkan seçmişlerdir. Neticede iktidar tam mânasile elde edilememiş ve erkeklerle koalisyona gidilmiştir. Durum umut vericidir. Dernek idare heyeti, altı aylık bir çalışma programı tespit etmiştir. İlk adım olarak bol bol neşriyat yapılacak ve aile, çocuk terbiyesi hakkında uyarılacaklar. Dernek, haftada bir kere de radyo ile ailelere hitap edecek ve mütehassıslar, çocuk, problemlerini, çocuk terbiyesini, çocuk psikolojisini ele alacaklardır. Gene önemle ele alınacak bir konu, kolay, pratik yoldan eğitime gitmektir. İdare heyetinin bu konuda ilgi çekici fikirleri vardır: Radyonun bos saatlerinden istifade ederek okulsuz köy çocuklarına ders vermek, okulluları değişik konularda takviye etmek gibi...

Muzaffer Suer

İyi olur inşallah..

Hamal çocuklar

Dernek, büyük şehirlerde hamallık yaparak hayatlarım kazanan çocukların hayatını da tetkik etmiştir. Durum gerçekten içler acısıdır. Bu çocuklar karınlarını doyuracak kadar para kazanabilmekte ve onu onbeşi toplanıp bir gecekonduya sığınmaktadırlar. Gecekondu sahibi kadın çocuklardan bütün paralarını almakta ve onları en fena bir şekilde istismar etmektedir. Bilgisiz, cahil çocuklar, bu gecekondulardan çeşitli uçurumlara sürüklenmektedirler. İşte bu çocukları biraz uyarmak, onlara mesela cumartesi, pazar günleri, okulların ve umumiyetle iş yerlerinin tatil olduğu saatlerde Milli Eğitim okullarında ders vermek ve onları yetiştirmek, bir baltaya sap etmek pekâlâ mümkündür. Bunun için dernek, tutulacak öğretmenlere ayrıca para vermeyi de düşünmektedir. Devamlı işlerin gönüllüler tarafından yürütülmesi daima mümkün olmamaktadır. Hamallık yapan çocuklar umumiyetle gözü açık, cin gibi çocuklardır. Ufak bir çaba ile onları kurtarmak pekâlâ mümkündür. Radyo ile eğitimi, okulların boş saatlerinde gösterilecek eğitim takip edecek, dernek çocukları toplayıp, okula devamlarını sağlıyacaktır. Derneğin hassasiyetle üzerinde durduğu bir konu da, okul saatlerinde çocukların kontrolüdür. Okul saatinde sinemalar çocuklara bilet kesememelidirler. Bu yasağa uymayan sinemalar, durumu gören • büyükler tarafından belediyeye ihbar edilmeli ve sinema ceza yemelidir. Çocuğun okula gitmediği gün, okul ile aile derhal irtibat sağlıyabilmeli ve çocuğun nerede olduğu böylece tetkik edilebilmelidir. Çocukların muayyen bir yastan evvel dükkânlardan sigara ve içki almaları da yasak edilmelidir. -Bu yasakların birçoğu meselâ Amerikada tatbik edilmektedir. Birçok eyaletlerde, eğer çocuk onsekiz yaşından küçükse, ailesinin yanında bile bira içemez. Ne bir gazinoda içki ısmarlayabilir, ne de bakkaldan içki alabilir. Öğrenci okula gitmediği gün aile derhal telefonla haberdar edilmektedir. Bu işi bir hafta içinde mektupla yapmak ta pekâlâ mümkündür. Çocuğa hürriyet tanımak, ona geniş İmkânlar hazırlamak, onu kontrolsüz, başıboş bırakmak demek değildir. Çocuk, yaradılışı itibariyle daima, disipline, ölçülü ve akıllı bir kontrole muhtaçtır. Bu da mutlu olabilmesinin bir şartıdır.

Yardımlaşma

Milletlerarası yardım

Pembe çiçek şapkalı süslü kadın gülümsedi ve elini Bayan Gürsele uzattı. Bu, Amerikan Büyükelçisinin eşi Mrs. Hair idi. Biraz ötede Japon Büyükelçisinin eşi, İsveç Büyükelçisinin eşiyle konuşuyor, Afgan, Avusturya, İngiltere, İtalya ve Belçika Büyükelçilerinin eşleri bir grup olmuş, hararetli hararetli bir konuyu tartışıyorlardı. Japon müsteşarının genç ve çok cazip eşi bir kenarda oturmuş, daha ziyade konuşulanları dinliyor, yanındaki Venezuela Büyükelçisinin eşine zaman zaman birşeyler soruyordu.

Siyah elbiseli, sarı saçlı yazar Muallâ Abut köşeden köşeye koşuyor, zaman zaman gruplar arasında tercümanlık yaparak ve arasıra da izahat vererek elindeki bloknota birşeyler yazıyordu. Bir ara Amerikan müsteşarının eşi Mrs. Barnes, Amerika Büyükelçisinin eşinin yanına gitti, uzun uzun konuştular ve nihayet bir karara varıp, bunu Muallâ Abuta bildirdiler. Bu sırada daha birçok Büyükelçi eşi yerlerinden kalkmışlardı. Karar verilmişti: Bütün elçilikler elbirliğiyle hareket edecekler ve Ankara Çocuk Bakımı Derneğinin 5 Mayısta vereceği baloda biç milletlerarası butik yapıp, derneğin yararına çalışacaklardı.

Milletlerarası konuşma bir çeyrek saatte bitirilmiş ve herkes çayını içmeye koymuştu.

Olay geride bıraktığımız haftanın sonlarında birgün, Dr. Bahtiyar Demirağın Şehit Ersan caddesindeki apartman katında geçiyordu. Dr. Demirağ misafirlerine bir kere daha derneğin gayesini anlatırken, zarif eşi Bayan Demirağ da onları ağırlamağa çalışıyordu.

Ankara Çocuk Bakımıı Derneğinin gayesi, hasta ve herhangi bir şekilde tedaviye, yardıma muhtaç çocukların yardımın koşmak, çocuk hastalıklarında tedaviye gidebilmek, ıstırabı azaltmak için memlekette daha geniş imkânlar sağlamaya çalışmaktır. Dernek; Ankara Üniversitesi Çocuk Kliniğinin Cebecide yapılacak olan yeni binasının temeline ilk harcı, koymak için aylardan beri büyük bir faaliyet göstermektedir; Bundan sonra Yenişehirde yapılacak olan modern hastahane için çalışacak ve her iki hastahanenin daima daha fazla imkâna kavuşabilmesini sağlıyacaktır.

Bugün artık bir hastahaneyi yalnızca devlet bütçesi ile yürütmek, mümkün değildir. Gönüllüler olmadan bir hastahane tam bir hastahane olamamaktadır. Gönüllüler bir hastahanenin maddi ve mânevi şekilde kalkınmasını, canlanmasını sağlamaktadırlar. Bugün tıb öylesine ilerlemiştir ki imkânsızlık, âlet noksanı gibi sebeplerden hastaya birşey yapamamak gerçekten elem verici olmaktadır. Modern bir hastahanenin araştırma imkânlarına, lâboratuvarlara sahip olması, en yeni neşriyatı takip edebilmesi, hastalara bakacak hastabakıcı, ve hemşire yardımcısı gibi elemanları da kendi başına yetiştirmesi lâzımdır. İşte bunun için döner sermaye ve devlet yardımı yanında halkın özel çalışmasının, çabasının da büyük rolü vardır. Bir hasta çocuğa tıbbın yapacağı yardamı işler hale getiren şey ise, bir gönüllünün göstereceği ilgi ve anne şefkatidir.

Bir Faydalı Adım

Jale CANDAN

Din herşeyden evvel ahlâktır. Dinlerin asıl gayeleri de zaten, toplumlara ahlâk temellerini atmak olmuştur. Fakat tarih boyunca siyasi maksatlar uğruna istismar edilerek, saf halk aldatılmıştır. Din, esas gayesinden uzaklaştırılmış ve çoğu zaman da tam manasiyle aksi yolda yürümüştür. Bugün birçok geri toplumlarda din hâlâ bir istismar konusu olmakta devam ededurmaktadır. Okuması olmayan veya okuduğunu anlamıyan kişi için din bir şekilden, yasaklardan ibaret kalmıştır. Ona huzur yerine heyecan ve korku vermiş, ahlâk kaideleri yerine kara taassup şekillerini ileri sürmüştür. Bir yol gösterici olmaktan çok, bir tehdit vasıtası olarak kullanılmış, böylece maksadından tamamiyle uzaklaşarak birçok toplumlarda ancak köstekleyici bir rol oynıyabilmiştir.

Müstemlekeci, boyunduruğu altında tuttuğu ülkelerde, dine saygı göstermek maskesi altında, daima geri bir muhafazakârlık ve taassubu desteklemiş, tuttuğu yerli sözde "din adamları" eliyle halkı yıllar yılı uyutmuştur. Din açısından kadın konusundaki taassup, geri toplumlarda, özellikle işlenmiş ve erkeklerin idare ettiği bir dünyada alabildiğine istismar edilmiştir. Meselâ Fransız müstemlekeciliği, Tunusta, pencereleri yalnızca avluya bakan ev tipi inşaatını "din böyle emrediyor" bahanesi altında yıllar yılı yürütmüş, bu ve buna benzer şekil taassubunu destekliyerek kadını "ışıksız" bırakmakta siyasi maksatlarına fayda Ummuştur. Birçok geri toplumlarda, politikacılar kendi öz memleketlerinin halkını da bu konuda istismar etmekten ne yazık ki geri kalmamışlardır. Halkın din konusundaki kör inançları bu politikacıların oy avcılığı için tam bir ortam olmuştur.

Demokrat Parti devrinde biz bu çok acı tecrübeyi yaşadık ve dinin ahlâk kaidelerine yardımcı olacak yerde onları nasıl altüst etmek yönünde yürütülmek istendiğini gördük. O devirde birçok politikacılarımız, hakiki dindarları dinsizlikle itham ederken, memleketi karış karış dolaşıp bir, sözde "dine dönüş" kampanyası açmışlardı. Dünyanın fezaya adam fırlattığı bir devirde biz, hastaya kan vermenin dine aykırı olup olmadığı tartışmasını tazeliyor, kızlarımızı kara çarşafa sokarken, demokrasi ve insan haklarından söz ediyorduk. Din anlayışımız, ahlâk kaideleri anlayışımız öylesine altüst edilmek istidadını göstermişti ki, bir adamın devlet kasasından aşırdığı para ile bir camiye halı hibe etmiş gibi görünmesi, olay vesikalarla tesbit edildikten sonra bile, aldatılmış müslümanları pek saramamıştır.

Şeriattan kurtarılmış İslâmiyet mantığa, akla, ahlâka ve iyiliğe dayanan, derin felsefesi olan ileri bir dindir. Onun tercümesini okuduğunda insan sadeliğine şaşar, onu daha çok sever, en önemlisi, insan neye inandığını bilir. Zaten dinden maksat ta budur.

Millî Eğitim Şûrasında Kur'anın ve ezanın Türkçe okunması teklif edilmiştir. Teklif birgün tatbik edilirce, Kur'an-ı Kerim nihayet bir kapalı kutu olmaktan kurtarılmış olacaktır. Allahla kul arasında hiçbir vasıta kabul etmiyen bir dinin kitabının, her telden çalan cahil tefsircilerin elinden alınıp ilme verilmesinde herhalde toplum için büyük fayda vardır. Bu, din istismarcılığına karşı umut verici bir ileri adımdır.

S A N A T

Haberler

Erken bunama mı?

İkinci Yeninin önde gelen ozanlarından birinin batından geçen bir serüven bir süredir sanat çevrelerinde söz konusu olmaktadır. Serüven şöyledir: Ozanımız İstanbuldayken Beyoğluna çıkmak üzere bir otobüse biner. Otobüs kalabalık ve sıkışıktır. Otobüsün ortalık bir yerinde, yanında başörtülü yaşlı bir kadın da bulunan annesi olmak gerekir ay parçası gibi bir gençkız durmaktadır. Ozanın gözleri ışılar, kendinden geçer nerdeyse. Önündekileri ite kaka, o ay parçası gibi güzel kıza yaklaşmaya savaşır. Genç kız da kendisine dikkatle, ısrarla, inatla ve bir o kadar da hayranlıkla bakıldığını sezer. Genç kızlık bu, kolay mı ? Hoşlanır. Hafiften gülümser. Şöyle bir başını sallayıp, lepiska saçlarını biraz daha dağıtır. Ozan nerdeyse deli olacaktır. Bıyığı olmadığı için buramaz ama, kimselere belli etmemeğe çalışarak kaşını gözünü oynatmaya başlar. Her durakta yolcu indikçe boşalan yeri doldurur ve adım adım, bir çeşit mevzi" 'muharebesi yaparcasına gençkıza yaklaşır. Arada bir iki kişi kalmıştır. Cebinden küçük bir kağıt çıkarır, hem kıza bakar, hem de yazar : "Yarın saat 15'de Taksimdeki durakta tekliyorum." Küçük kagıdı cebine koyar. Gençkız kendisine bir pusula yazıldığını anlamış, yüzündeki gülümseme daha da büyümüş, genişlemiştir. Ozanın niyeti, gençkızın yanından geçerken mantosunun cebine pusulayı" usulcacık koyuvermektir. Nitekim, ineceği sırada gençkıza sürtünerek geçer -bu arada derin derin de göğüs geçirir- ve elini önce kendi cebine sonra da kızın cebine sokar. Otobüsten[1] uçar gibi iner, soluğu Kuliste alır. Orada kendisini bekleyen arkadaşlarına hikâyeyi çılgınlar gibi

"— Yarın", der, *"ah, bir* yazın olsa!." '

"Yarın"ın düşleri içinde kendini İçkiye vurur.. İş hesap vermeye gelince, masa arkadaşlarına:

"— Çocuklar" der, "bakın ben misafirim. Ama masrafa katılmak is. terim. Bir ikibuçuk liram var. Onu veriyorum."

Elini cebine daldırır. Daldırır ama, çıkan ikibuçuk lira değil, bir küçük pusuladır : "Yârın saat 15 de Taksimdeki durakta bekliyorum."

Aruz vezinli fatura

Meydan Sahnesinin genç oyuncularından Ali Özoğuz, arkadaşları arasında bol nükte yapması ve sayısız hikaye anlatmalıyla ün salmıştır. Her işin bir muzip tarafını, bulup çıkarmakta yektadır. Özoğuz bir tarihte Eti Yapı Ltd. Şti. nin Karamürsel Şantiyesinde çevirmen Olarak çalışıyor. Hiç de hoşlanmadığı bir takım faturaları çevirip duruyor. Günün birinde eline türkçe bir fatura da geçiyor. Faturanın tarihi 19.8.1959, numarası 15943. Faturada altalta yazılmış şunlar var:

Şişe musluk
Şişe üstü
Şişe lastik
Cam boru

Ali Özoğuz, bu sözleri bir okuyor, iki okuyor sonra :

"— Tamam!" diye bağırıyor. "Bu bir aruz şiir.."

Oturup veznini bulmaya savaşıyor :

"— Şişe musluk - feilâtün, şişe üstü - feilatün, şişe lâstik - feilâtün, cam boru - failün..."

Ali Özoğuz şiiri çok sevdiği için. faturanın bir suretini de yanına almış, o tarihten beri cüzdanında saklıyor. Geçenlerde, bir öğle üzeri yeni oyunun provaları sırasında verilen ara tatilinde Özoğuz gene fıkralar anlatıyordu. Adalet Ağaoğlu, M. Sunullah Arısoy, Çetin Köroğlu, Özoğuzun, anlattığı fıkraları dinleyip gülüyorlardı, Özoğuz bu arada aruz vezinli fatura hikayesini de anlattı, çevresindekileri inandırmak için de cüzdanından, fatura suretini çıkarıp gösterdi. Sözleri birlikte yeniden okudular : "Şişe musluk, şişe üstü, şişe lâstik, cam boru."

Adalet Ağaoğlu:

"— Aman Ali" dedi"sen sen ol, bunu her yerde sakin oktan»!."

"— Neden abla?'

"— Okuma tâbii... bakarsın ozanlardan bir duyan olur. 'Şişeüstülâstikboru' adlı bir şiir kitabı çıkarıverir. Çıkanlar' zaten yeterince canımızı çıkardı!"

Yaşar Kemal
"Bir yıldız doğdu yüceden.."

Manola biancını

Geçirdiğimiz haftanın sonunda Ziya Gökalp Caddesindeki Hachette Kitabevi salonunda Manola Blancını' nın resim sergisi Güzel Sanatlar Genel Müdürü Halil Dikmenin bir konuşmasıyla açıldı. Sergide ilgi çekici resimler var. Şubat ayı sonuna kadar da açık kalacaktır. Görülmeğe değer.

İnce Memed

Yaşar Kemalin "İnce Memed" adlı romanının fransızca çevirisi "Unesco'nun desteğiyle. Pariste Del Duca Yayınevince yayınlanmıştır. Pen Clup BaşkanıYves Gandon esere bir önsöz yazmıştır. Paris Radyosunda "İnce Memed"le ilgili olarak, yarım saatlik özel bir yayın yapmıştır.

RADYO

Kurullar

Karar ve uygulama

1 960 yılının yaz aylarında Ankara Radyoevinde Radyo Danışma Kurulu toplanmış ve Türkiye Radyolarının yayın prensiplerini, söz, müzik, Türk ve Batı Müziği yayınlarının yüzde nisbetini kararlaştırmış, söz ve müzik yayınlarıyla ilgili tavsiyelerde bulunmuştu.

İki yıl önce toplanan Radyo Danışma Kurulu radyolarda Kur'an, ezan, mevlit okunması, din ve ahlâkla ilgili konuşmalar yapılması hakkında da kararlar almıştı. Bu kararlara göre Türkiye Radyolarında Kuran yalnız cuma sabahları türkçe açıklamalı olarak 15 dakika okunacak, ezana yar verilmeyecek, mevlit yılda üç defa yayınlanacak, din ve ahlâkla ilgili konuşmalarsa her cuma yapılacak ve bu konuşmalar 3 kişilik bir heyet tarafından hazırlanacaktı.

Aynı Danışma Kurulu o günlerde daha başka kararlar da almıştı. Bunların arasında, haber bültenlerinin 15 dakikayı hiç bir şekilde geçmemesi, bültenlerin bir redaksiyon heyeti tarafından önceden gözden geçirilmesi, dil bakımından öz ve sade türkçe kullanılması da vardı. İş ve isçi bulma ilânlarının bir sonuç verip vermediğinin incelenmesi, bu ilanların faydalı olmadıktan anlaşılırsa yayından kaldırılmaları» kurtuluş günlerinin haber bültenlerinde bildirilmesi ve imkân nisbetinde Yurttan Sesler programlarında kutlanması da Danışma Kurulu tarafından istenmişti.

Basın . Yayın Ve Turizm Genel Müdürlüğü, 30 Ocak 1962 tarihli bir tamimle Radyo Danışma Kurulunun 27 Mayıs Devriminden sonra ikinci defa toplanacağını radyo yöneticilerine bildirmiş ve gerekli hazırlıkların yapılmasını istemiştir. ikinci Radyo Danışma Kurulunun toplantı tarihi ve üyeleri henüz belli değildir. Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürü, Radyo Danışma Kurulunun toplanmasını Bütçe Komisyonu sırasında Basın - Yayın ve Turizm bütçesi görüşülürken yapılan tenkitlerden ötürü lüzumlu görmüştür. Aynı sebepler yüzünden turizm, tanıtma, dış teşkilât, yayınlar, haberler ve iç basın alanında da Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünde değişiklikler ve yenilikler yapılması için çalışmalar başlamıştır.

Radyo veya başka bir konu hakkında görüşmek üzere toplanan danışma kurullarından bir takım kararlar, tavsiyeler ve istekler çıkmakta ve bunların çok azı uygulanabilmektedir. Çünkü ilgili kuruluşlar ya bu kararlan, teklifleri ve istekleri yerine getirecek niteklikle sahip değildirler, yahut ta alınan kararlar, teklifler ve istekler yersizdir. Örnek vermek için 27 Mayıs Devriminden sonra ilk defa toplanan Radyo Danışma Kurulunun yukarda açıklanan bazı kararlarını yeniden gözden geçirmek faydalı olur. Meselâ birinci Radyo Danışma Kurulunun kararına aykırı olarak Ankara Radyosunda Kur'an yalnız cuma sabaha değil, içinde bulunduğumuz Ramazan ayında iftar zamanı da okunmaktadır. Kurulun

işin başı

Birinci Danışma Kurulunda alınan kararların çoğunluğunun çeşitli sebeplerden ötürü uygulanmadığı meydandadır. Doğrusu istenilirse, kararların bazıları uygulanacak gibi değildir. Bazılarım da uygulamak için radyolarda eleman yoktur. Bir kısmını uygulamak ise, radyo idarelerinin işine gelmemektedir. Ortada böyle bir durum varken Radyo Danışma Kurulunu; bir defa daha toplantıya çağırmak gerekli midir? İkinci Danışma Kurulu, Türkiye Radyolarının programlan arasında meselâ eğitici yayınların az olduğunu düşünerek bunlara daha çok yer verilmesini istese, acaba Basın - Yayın ve Turizm teşkilâtı eğitici ye öğretici program hasırlayabilecek elemanı ne reden bulacaktır?

Ankara Radyosu 14 Ocak 1962 de yeni programlarına başlarken 6 aylık bir devreye girdiğini ilân etmişti.

Danışma Kurulu bundan evvelki toplantısında
Gene havanda su mu döğülecek!

kararına göre radyolarda ezan okunmayacaktır. Halbuki yine Ankara Radyosunda iftar zamanı ezan dinlemek mümkündür ve Radyo Danışma Kurulunun bu kararı Basın- Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün Ankara Radyosuna verdiği bir emirle bozulmuştur. Yine Danışma Kurulunun aldığı kararlara göre mevlit yayınma yılda üç defa yer verilecek olduğu halde bu sayının yükselmesini önleyecek hiç bir tedbir radyolar tarafından alınmamıştır. Uygulanmayan kararlar arasında Din ve Ahlâk Saatinin hazırlık şekli de vardır. Bu konuşmayı hazırlaması istenen 3 kişilik bir heyet hiç bir zaman teşekkül edememiş ve bu sebepten de Ramazandan önce yayınlanan bazı din ve ahlâk konuşmaları gereksiz konular üzerinde olmuştur,

Danışma Kurulunun alacağı kararlara göre, bu, 6 aylık devre bitmeden, Ankara Radyosu programlarında değişiklik mi yapacaktır? Elemansızlık ve idarecisizlikten ötürü bir türlü kendini toparlayamayan İstanbul Radyosu Danışma Kurulu yeni kararlar aldı diye durup dururken daha iyi programlar mı yayınlayacaktır? Elbette ki, hayır. Radyolar eğitici program yayınlasın, Türk folkloruna önem versin, müzik ve söz programları yeterli olsun demek, her zaman için kolaydır. Güç olan, bu işlerin nasıl yapılacağını bilmektir. Basın - Yayın ve Turizm teşkilâtı da oldum olası bu güçlük içinde çırpınmaktadır.

T İ Y A T R O

İstanbul

"Mor"lu piyes

Çetin Altanın fıkraları gibi piyeslerinin de allısı var, morlusu var. Mor, Peter Ustinov'a göre, "yası ve batan güneşi" ifade eden bir renktir. ("Romanoff'la Juliet", perde III, s. 95). Çetin Altana göre, sadece Şehir Tiyatrosunun Fatih bölümünde oynanmakta, olan son piyesinin "tonu" ve paranoia buhranları arasında hayatı ve insanları tozpembe göremeyen kahramanına tutturduğu not defterinin rengidir.

"Mor Defter" üç perde boyunca seyirciye, kahramanı Suphinin hasta dimağından geçenleri canlandırıyor. Ama sahnede canlandırılan tipler, durumlar, davranışlar, duygular, tartışma konusu olan olaylar, hattâ yorumlar, realitelerimize öylesine uyuyor ki seyirci bunları yadırgamıyor, tersine, gerçeğin ta kendisiymiş gibi görüp dinliyor. Olsa olsa Suphiyi, toplumun sahte düzeni Arkasında gizlenen çarpıklıkları, sakatlıkları sezen, herkesin ve herşeyin kusurunu, ayıbını açığa vurmaktan da çekinmeyen bir "deli", konuşmalarını süsleyen nükte ve paradokslara bakarak da bir "akıllı deli" gibi görüyor.

Ama hayır! Çetin Altan, yer yer Osborne'u ve bayraktarlığını ettiği yeni çığırı hatırlatan bu "öfkeli adam"ıı bir paranoyak olmasını, üç perde boyunca dinlettiği sözlerin, gösterdiği olaylarla onun. vehimlerinden İleri gitmemesini istemiş. Asıl oyun bittikten sonra başlı yan kısa -ve lüzumsuz, bir tabloda seyirciye bütün bunların gerçekle ilgisi olmadığını söyletiyor.. İnandırmak için de, son perdenin başlarında ölen profesörü sapasağlam sahneye çıkarmakta, Suphiyi kaldırıldığı akıl hastahanesinden konuşturmakta kusur etmiyor.

Şekil bakımından seçtiği bu dolambaçlı tekniğe rağmen, "Mor Defter yazarın ilk denemelerine ve "Beybaba"sına kıyasla, olumlu bir gelişmenin izlerini taşıyan, tiyatro yazıcılığı sanatının dikenli tellerini asıp o tılsımlı bölgeye girmiş bir eserdir. Seyirci, Çetin Altanın yeni piyesinde, yerli oyunların çoğunda bulamadığı, bir fikir ve kültür özü buluyor. Toplum ve hayat düzeni, mutluluk anlayışı üzerinde keskin hiciv ve nüktelerle dolup taşan diyalogun da zevkini alıyor. "Mor Defter"in haftalardanberi "kapalı gişe" oynanması bunu göstermektedir. Halkın tiyatro zevkini ve anlayışını küçümseyenlere de ne kadar yanıldıklarını...

Sahnedeki oyun

"Mor Defter"i sahneye koyan Şirin Devrimin başarısı, eserin fikir ve kültür yüklü konuşmalarıyla, zaman zaman bir zabıta vakası şekline bürünen aksiyonu, ne birini ne de öbürü nü gölgede bırakmayacak bir dengede tutarak degerlendirmiş olmasıdır. Böylelikle seyircinin hem ilgisini uyanık tutmasını, hem de yalnız "merak" unsuruna bel bağlamadan oyunu sevdirmesini bilmiştir.

. "Mor Defter"in kazandığı başarıyı, biraz da onu sahnede canlandıran sanatçıların meziyetlerinde aramamak haksızlık olur. Eserin kahramanı Suphiyi Apturrahman Palay, ölçülü bir oyunla, entellektüel tarafı kadar alkolik ve "hasta" taraflarını da, aşırılıklara kaçmadan, duyurarak kusursuz canlandırmıştır.

"Mor Defter"den bir sahne

Allı verelim, morlu verelim

Profesörde Hüseyin Kemal Gürmen, genç asistanı Meryemde Nedret Güvenç, karısı Binnazda Nezahat Tanyeri, Morg doktorunda Atıf Avcı, Suphinin vehimlerden yarattığı tiplere uygun çehreler çizmekte güçlük çekmemişlerdir. Son tabloda da normal çehrelerini takınmaktan geri kalmamışlardır. Son tablonun kısalığı içinde bu ayrıntıyı belirtmeğe muvaffak olmaları, hepsinin rollerini ne kadar iyi incelemiş olduklarını göstermektedir.

Şehir Tiyatrosu sahnelerine çıkarılan telif eserlerin hepsine, reji ve sanatçı kadrosu bakımından, her zaman aynı itinanın gösterilmesi temenni edilir,

Ankara

"Yaşama sevinci"...

Devlet Tiyatrosu, Yeni Sahnede, bu **yıl** yeni İspanyol tiyatro yazarlarını tanıtmıya karar vermiş gibidir. Frederica Garcia Lorca'nın **"Bernardo Albanın Evi'nden sonra, onun bir devamı gibi olan, şair dostu, arkadaşı Alejandro Casona'nın "Ağaçlar Ayakta Ölür"ünü sahneye çıkarmış olması bu kanıyı veriyor. Tiyatroda biraz "şiir"' arayanlar kadar, yeni İspanyol edebiyatını, şiirini, tiyatrosunu izleyenleri de sevindiriyor. Çünkü bu alan, **bir** avuç sanatçının, sanatseverin, okuyucunun dışında, Türk aydınları, hele seyircisi için karanlıkta kalmıştır.

Bu karanlığa ilk sızan, İstanbul sahnelerinin ramp ışıkları olmuştur. Önce Alejandro Casona'nın "Şafakta Gelen Kadın"ı -Şehir ve Oda tiyatroları-, sonra Frederico Garcia Lorca'nın "Kanlı Düğün"ü **-Küçük** Şahne-, oldukça uzun aralarla, çağdaş İspanyol tiyatrosunun bu **iki** kudretli çehresini Türk seyircisine tanıtmıştır. Biri İspanya köylerinin **realitesini** bütün çıplaklığı ve açılışıyla **duyuran,** öbürü insanlığın ezeli, baht-

"Ağaçlar Ayakta Ölür"
İflâs eden "yaşama sevinci"

sızlığı üzerine acımayla, şefkatle eğilen, onu hiç değilse avutmıya çalışan iki şair... Devlet Tiyatrosu bu iki önemli şairin iki yeni oyununu, hiç ara vermeden, arka arkaya sahnesine çıkarmakla bu alana sızmış olan ilk ışıklan hayli kuvvetlendirmiş, bu alanı aydınlığa kavuşturmuş oldu.

"Ağaçlar Ayakta Ölür"de Casona, umudunu yitirmiş, yaşamaktan bıkmış, kurtuluşu canına kıymakta bulmuş insanları yeniden hayata bağlamayı amaç edinen bir "Yaşama Sevincini Yükseltme Enstitüsü" hayal etmiş... Bu enstitü, böylelerini gözlüyor, onları avutuyor, onlara umut veriyor. Hem, kuru sözle değil. Onlara "kaybettiklerini" yeniden "buldurarak", "kazandırarak"... Bu iş için enstitünün elinde hokkabazından yan kesicisine, güzel kızından dil bilginine varıncaya kadar, çeşitli uzmanlar var. Bunlar "her derde deva" olmasını biliyorlar. Penceresi önünde her gün, aynı saatte beliren güzel kızı beklemiye alışan mahkûm, bu dünyada iyilikten başka birşey düşünmeyen erkekler de bulunabileceğini gören gençkız, artık canlarına kıymaktan vazgeçiyorlar. Varını yoğunu bir yankesiciye "çarptıran" talihsiz, parası aynı şekilde kurtarılıp geri getirilince, yeniden canlanıyor. Enstitü, son tünlerinin bütün mutluluğunu, yirmi yıldır görmediği serseri ve ahlaksız torununu, özlediği gibi doğru yolu bulmuş, meslek sahibi namuslu bir adam olmuş görmenin sevincine bağlayan bir Büyükanneye de -Büyükbabanın yardımıyla ve yalandan da olsa- bu sevinci tattırmak istiyor. Ama Büyükanne çok uyanık, çok duygulu, gözünden hiçbir şey kaçmıyan bir ihtiyardır. Öldü sanılan hakiki torunu serseriliği ve ahlâksızlığı daha da ilerletmiş olarak karşısına dikildiği zaman, acı gerçeği değil, o tatlı yalanı benimsemekte tereddüt etmiyor. Bunca iyi niyetle kendisini sevindirmeye çalışanlardan yana oluyor, o da bu mutluluk oyununa katılıyor, hatta bu oyunun gerçek kahramanı oluyor. İçinden ölüyor belki, ama bunu belli etmemeğe çalışıyor.

Sahnedeki oyun

"Ağaçlar Ayakta Ölür", Yeni Sahnede ahenkli ve kuvvetli bir kadroyla; iyi, hatta çok iyi oynanmaktadır. Ahmet Evintanın sahne düzeni -vakanın "giriş", Enstitü çalışmalarını tanıtma bölümü olan I. perdenin otomatik ziller, ışıklar, gizli kapılarla yüklü fantastik havası bir yana bırakılırsa- genel Olarak İsabetlidir. Birinci perdenin seyircide merak, ilgi uyandırmak gibi bir amaç güttüğü meydandadır. Ama o perde ile öbür perdeler arasındaki - dekor, oyun, ifade, hava gibi unsurların meydana getirdiği- üslup farkı gene de yadırganıyor. Sahneye koyucu için bütün güçlük, biraz da metinden gelen, bu ayrıntıyı en az hissedilir şekilde birleştirmek, bir üslûp bütünlüğü içinde eritmektir. Bu olamamışsa, biraz da, birinci perde için -öbür perdelerin kaldıramıyacağı kadar modern, hatta amerikanvâri- bir dekor ve aksesuvara gidilmiş olmasındandır.

Oyuna gelince, Büyükannede, çoktanberi sahnede görülemeyen Macide Tanır, "Öteye Doğru"dan, "Batak"tan ve "Nora"dan bu yana en güzel, en değişik ve en tesirli kompozisyonunu yaratmak fırsatını bulmuştur. Casona'nın kahramanına genişliğine ve derinliğine girmesini bilmiş, Büyükanneyi bütün duygularıyla "yaşamış" olduğu söylenebilir. O kadar ki, temsilden sonra kendisini tebrike gidenler değerli sanatçıyı, uzunca bir süre, Büyükannenin son sahnede geçirdiği ve ulu ağaçlar gibi sarsılmadan yediği o büyük şokun tesiri altında bulabilirler. Zamanımızda eşine pek az rastlanan -kimine göre de lüzumsuz ve aşırı bir duyarlılık sayılan- bu katıksız "iç yaşama" Macide Tanırın bir özelliğidir... Onu başkalarından ayıran ve Türk sahnesinin büyük kadın sanatçıları arasına katan bir özellik.... Büyükanne kompozisyonu her halde kolay unutulmıyacaktır.

Öbür rollerden Gençkızda Gülgûn Kutlu, duygu ve ifade bakımından, Macide Tanırı yakından tâbibeden, onun yarattığı havayı adeta tamamlıyan bir oyunla, gerçek bir başarıya ulaşmıştır. Karşısında Nihat Akçan, enstitünün müdürünü ve Büyükannenin sahte torununu itinalı, ölçülü ve sevimli bir oyunla canlandırmıştır. Büyükbabada Attila Eldem, serseri Torunda Semih Sergen, Kâhya Kadında Meliha Aknar, inandırıcı tipler çizmişlerdir.

Filmler

"Unutulmayan Hatıralar"

Fransız Yeni Dalga akımından rejisör Michel Boisrond, daha önce de gösterilmiş üç filmiyle Türkiyede artık iyiden iyiye tanınmaktadır. "Lea Faibles Femmes - Üç Sevgili", "Une Parisien- Parisli Kız" ve "Voulez - vous danser avec moi - Benimle dans eder misiniz?", Boisrond'nun ününü yaymakla kalmamış, üstelik sağlamlaştırmıştır da. Boisrond, Teni Dalga akımı içinde kendine bu filmleriyle komedi türünde bir yer edinmiştir denebilir. Bu tür, Boisrond'un keskin alayına da uygun düşmektedir. "Üç Sevgili" de günümüzün okullu gençlerinin düzensiz kapkaççı aşklarını, "Parisli Kız"da politika kişilerini ve "Benimle dans eder misiniz?" de de karşılıklı cinsel sorunları ve Ur cinayet olayı çevresinde çeşitli katlardan gelme insanların davranışlarını mübalâğa açısından görmektedir. Rejisörün her üç filminin başrol oyuncuları star sisteminin yarattığı Brigitte Bardot ve Mylene Demongeot gibi yapma yıldızlardır ve Boisrond'nun filmleri seyircide biraz da bu yapma yıldızlara göre uydurulmuş intibaını uyandırmaktadır. Aynı rejisörün dördüncü filmi "Le chemin des ecoliers - Unutulmayan Hatıralar", öbür ilk üç filmiyle kıyaslanmayacak bir nitelik taşımaktadır. Boisrond'un adına bakarak yine Boisrond'dan bir komedi, bir taşlama bekleyenler için de "Unutulmayan Hatıralar", şaşırtıcı bir filmdir.

Çağdaş Fransız edebiyatçısı Marcel Ayme'nin bir romanından alınan konu. İkinci Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki Parisi anlatmaktadır. Hikâye, birbirine ustalıkla bağlanmış birkaç küçük hikâyecikten meydana gelmiştir. Savaşın etkisini ve işgali duyan, ama giderek buna alışan dört kişiden kurulu bir aile, "Unutulmayan Hatıralar"ın baş kişileridir. Olaylar bu dört kişiden baba ile oğulun üzerinde dönüp dolaşmaktadır. Yük, bu iki kişinin omuzlarına yükletilmiştir. Oğul -Alain Delon- bir lise öğrencisidir. Savaşa, işgale pek aldırdığı yoktur. Çokluk, bu, büyük bir oyun gibi de geliyor ve bu oyundan payına düşeni yerine getirilara varan bir kişidir. Ortağının bütün baskılarına karşı direniyor, karaborsaya girmiyor. Yalnız ilerde bu direnmenin güçsüz bir iş olduğunu, kazandırmaktan çok kayba yol açtığını da öğrenecektir. Erkeklerini cepheye göndermiş bir toplumda kadınların çilesi, bu defa başka bir yönden dolmaya başlıyor. Para için, parasız okuma çağındaki çiçeği burnunda delikanlılara dönüyorlar. Babanın bürosundaki daktilo, onaltı yaşındaki, el ayak işlerine bakan delikanlıcığı baştan çıkarmak için ne gerekirse yapıyor. Suçunu da bile bile... Bunu açıklamaktan da çekinmiyor.

O ortamın ötesinde olan Delon da, bugün için artık eskiyip çökmekte olan bir katın moral eğitimine, o

F. Arnoul ve A. Delon "Unutulmayan Hatıralar"da

Fertten topluma uzanan suçlama

yor: İçki kaçırıyor, bol para kazanıyor. Bol ve rahat para kazanmanın tadına erince de kendinden yaşlı bir kadınla -Françoise Arnoul- metres hayatı yaşıyor. Savaşı diledikleri gibi, . çıkarlarına göre uyguluyorlar. Delon'un bir de, babası bar işleten bir arkadaşı var: Jean - Claud Brialy. Boisrond, Delon ile Brialy'yi birbirine karşıt iki kişi olarak çıkarıyor. Delon'un henüz kişiliğini bulmamasına rağmen, Brialy, içinde bulunduğu çevrenin etkisiyle birdenbire gelişmiş, bir takım gerçeklere varmıştır.

Babalarla çocuklar

"Küçük bir burjuva olan baba -Bourvil- ailede oyunu kendine göre, yorumlayıp yine kendine göre sonuç eğitimin yanlışlıklarına örnek tutulmaktadır. Gelişen çağımızdaki'çocukların bu düzende eskiyle çatışan davranışları, Boisrond'nun "Unutulmayan Hatıralar'ında iyi bir gözlemcilik süzgecinden de geçirilerek günışığına çıkarılıyor. Hikâyeye göre, Delon, bu beklenmedik kazanç yoluyla elde ettiği paraları metresiyle birlikte yaşamaya harcıyor ama, sonra sonra erginlik çağının başlangıcında kadınla ilk karşılaşma ve çarpıcı aşk, giderek Delon'u ailesini terke kadar götürecektir. Aşk, birinci sebep değil-

dir. Oyunun büyüsü, kolay ve bol para kazanma, tehlikelerin sonunda kahraman yaratma, aşkın hemen arkasından sıraya dizilen sebeplerdir. Bu terkedişten sonraki garip rastlantılar, babayı oğlunu aramaya itiyor. Delon, ayrılışını, sayfiyeye davet edilmiş" olmasına bağlamıştır. Plân gereğince aradan birkaç gün geçti mi, çeteden biri Gestapo kılığında Delon'ların evlerine gidecek ve oğullarını soruşturacaktır. Delon, ortada bir daha görünmeyince de ana -baba, bu yokluğu işgal gerekliliklerine bağlayacaktır.

Yalanın devamım sağlayacak mektuplar birbirini tutmayınca, baba durumdan kuşkulanıyor. Küçük kızkardeş de ağabeyisini şehirde bisikletle dolaşırken gördüğünü söylemiştir. Bu sırada yalanı güçlendirmek için hazırlanan oyun, oynanmaya başlıyor. Pierre Mondy Delon'ların evine geliyor ve kapı önünde Gestapo kılığına bürünüp aileden Delon'un nerde olduğunu soruyor. İşgal kuvvetlerinin oğullarım araştırması aile üzerinde olumlu bir etki yapıyor. Delon'un, sayfiyeye gitmediği halde, şehirde kalmasını yeraltı mukavemetçileriyle çalıştığı şekline bağlıyorlar. Ama işler hiç bir zaman böyle değildir ve böyle olmamıştır. Baba da bunun doğrusunu acı bir şekilde duyuyor, görüyor ve öğreniyor.

Boisrond kendisinden yeni bir komedi filmi bekleyenleri şaşırttığı gibi, "Unutulmayan Hatıralar"daki reji çalışmasıyla da şaşırtmacalığına devam ediyor. O günlerin Parisini çoğul değil de tekil kişilerde en küçük ayrıntılarına kadar inerek Veriyor. Ayrıca, filmin ilgi çekici yanlarından biri, bize "komik" olarak ulaştırılan Bourvil'in usta ve doyurucu oyunudur. Küçük zavallı ve yenik burjuva babayı bütün çöküntüleriyle birlikte vermesini biliyor.

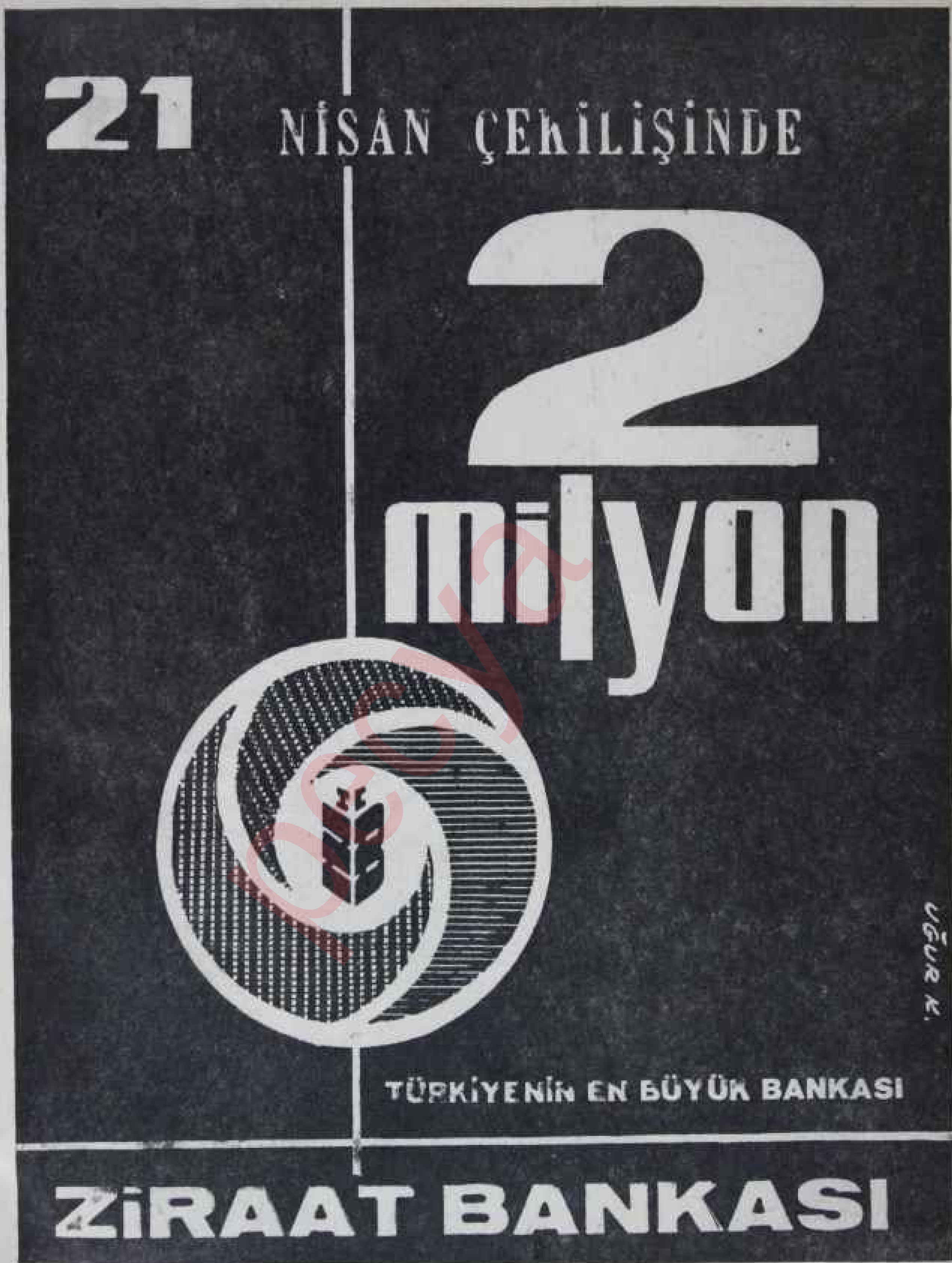
Feza yolcusu

Korku filmlerinin bir kolu olan fezadan gelen yaratıkların serüvenlerinde feza yolcularının hem kan içici, canavar yaradılışlı ve hem de dünyamızı dehşete salıcı olarak gösterilmesi Hollywood sinemasında bir gelenek haline gelmiştir. Eski kuşaktan rejisör Norman Taurog "Visit to A Small Planet - Feza Yolcusu"nda çizgi dışına çıkarak bambaşka bir yaratığı fezadan dünyamıza indiriyor : Korkulacak hiç bir yanı olmayan, insana benzeyen, fakat gerçekte insanca duygulardan yoksun biri... Bu, Taurog'dan çok filmin aktarıldığı Göre Vidal'in oyunundan gelme bir espridir. Dean Martin'li çiftin iyi komiği Jerry Lewis, ikilinin bozulmasından bu yana birkaç yıldır işini tek başına sürdürmektedir. Bu filmde de "komik" • kendisidir. Fezadan gelen yaratığı canlandırmaktadır. Dünyamıza bir uçan daire ile inen öğrenci Jerry Lewis, başlangıçta küçük bir hata yapıyor. Doksandokuz yıl öncesi geleceğine, bir o kadar yıl sonra geliyor ve tabii büyük bir şakınlığa uğruyor. Bütün hesapları A. B. D. nin doksandokuz yıl öncesi durumuna göre yapılmış. Oysa günümüzde bilginler fezayı söz konusu edinmişlerdir. Ama yine de gelenekçilerle suyun altında veya yüzünde bir çekişmedir gidiyor. Çatışmanın en şiddetlendiği bir sırada Jerry Lewis dünyaya iniyor ve bunu reddeden adamın evine gidiyor. Herşey yani bütün olaylar dizisi bir tiyatro oyunu çerçevesine göre düşünülüp hazırlandığı için, serüven bundan ötesinde derhal tiyatronun dar kalıpları arasında sıkıştırılıyor. Rejisör Taurog, birkaç eski "gag"i tekrarlayıp yenilemek amacıyla bir ara dışarıya da çıkmıyor değil. Fakat bu çıkışlar ayrıca gidişin yararına da olmuyor.

Gore Vidal'in tiyatro oyununda ne denli bir oluşun vardır? Bu, sinema uygulamasında pek anlaşılmıyor. Yalnız rejisör Taurog'un es geçtiği bölümlerde bir çeşit taşlama havası sezilmiyor değil. Ama rejisör bunu hiç bir zaman önemsemediği için, arada kaynayıp gürültüye gitmiş. Meselâ fezadan gelen ve her yönden insancıl kaygıların dışında kalmış bir yaratıkla dünyamızda makineleşme çağını sürdürmekte olan insanın bir çeşit kıyaslamasıyla taşlamaya mı gidilmek istenmiştir? Herşeye, çağın bütün makineleşmesine, bu makineleşmenin insanı insanlığından uzaklaştırdığına - Chaplin'in artık eskimiş "Modern Times" esprisi - mı işaret ediliyor? Orası belli değildir. Olayların ağırlık noktası olarak Jerry Lewis ve Jerry Lewis üzerine bina edilmiş "gag"lar seçilerek birinci plâna çıkarılmıştır. Kendisine düşeni yapan Lewis de seyircisini ucuza ve eski "gag"lerin yenileşmesiyle yutturmaca düzenlemelerle gereği kadar "gülüçn"e gidebiliyor.

21 NİSAN ÇEKİLİŞİNDE
2
milyon
UĞUR K.
TÜRKİYENİN EN BÜYÜK BANKASI
ZİRAAT BANKASI

TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI

